

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1044

21. TRAVNJA 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001

Hvar i Šolta na Panonskom moru

SADRŽAJ

5

Predstavnici HNV-a u Zagrebu
**Nastavak dijaloga
i suradnje**

6

Kreiranje manjinskih politika
i praćenje ostvarivanja prava
**Što će donijeti
rezultati popisa?**

10

Niska šumovitost Vojvodine (I.)
**Najsiromašnija regija
u Europi**

12

dr. sc. Marijeta Rajković Iveta
**Gubitkom kulture
gubi se i identitet**

20

Mali maturalac u organizaciji HNV-a
Zagreb – Sinj – Split

30

Maja Poljak-Petrović,
akademska slikarica iz Starčeva
**Ljepota koja
slavi prirodu**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić i Tomislav Vuković

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Važne odluke

Uvrijeme kada smo završavali ovojedni broj *Hrvatske riječi*, poslije »odmora« od mjesec i pol dana, na svoja radna mjesta vratili su se zastupnici u Skupštini Srbije. Na (ne)zasluženi odmor posalo ih je predsjednik najvišeg zakonodavnog tijela Srbije u čijoj je nadležnosti rad 250 izbaranih narodnih zastupnika.

A posao kojeg su se zastupnici prihvatili prvog dana poslije »odmora« tiče se pravosuđa, točnije izbora u pravosuđu koji trebaju osigurati njegovu (kakvu-takvu) neovisnost. Podsjetit ću, počeo je taj posao još referendumom za izmjenu Ustava Republike Srbije početkom prošle godine. Očekivano, većina izašlih rekla je tada »da« za promjene Ustava u području pravosuđa.

Ali izlaznost od skromnih 40 posto možda je najbolji dokaz koliko se u te promjene zaista i vjeruje. Jesu li u pravu oni što ne vjeruju u neovisno pravosuđe bez obzira na zakone, ili oni drugi pokazat će već prvi izbor članova Visokog vijeća tužiteljstva i Visokog vijeća sudstva. Ako je suditi po prvim nekoliko sati rada odmorenih zastupnika, i nije nam perspektiva baš i neka.

A u vrijeme završetka ovojednog broja *Hrvatske riječi* na svojim radnim mjestima bili su i zastupnici u Skupštini AP Vojvodine, a među 30 točaka dnevnog reda dugoročno Vojvođanima (a trebalo bi i zastupnicima) je najvažnija ona koja se tiče razvoja Vojvodine do 2030. godine. Nije to malo godina, i može se uraditi mnogo, ali isto tako može se i upropastiti mnogo toga.

Recimo, mogao bi se zaustaviti urbani genocid u vojvođanskim gradovima, koji plaćaju danak stanogradnji, koja je očito postala prostor za veliku zaradu i pranje novca i koja nemilosrdno ruši prepoznatljive panonske gradove.

Moglo bi se konačno poduzeti nešto da se Vojvodina odmakne s začelja, ne onog nogometnog, već europskog začelja kada je riječ o pošumljenosti teritorija.

Naravno, nije Vojvodina brdsko područje i nitko ne očekuje da oranice zamijene šume, ali da se barem za postotak ili dva odmakne od neznatnih sedam posto pošumljenosti. O optimalnih 14 posto ne vrijedi ni govoriti.

Z. V.

Jednokratna potpora za 50 studenata

Pedeset studenata koji studiraju u Srbiji, a pripadnici su hrvatske zajednice, dobilo je jednokratnu materijalnu potporu/stipendiju u iznosu od 6000 dinara. Sredstva su osigurana zahvaljujući HPD-u *Bela Gabrić* iz Subotice, koje je za potporu apliciralo kod Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske za 2022. godinu, te donacijama Hrvatskog nacionalnog vijeća, NIU *Hrvatska riječ* i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Jednokratnu stipendiju dobili su studenti iz Subotice i okolice, Novog Sada, Surčina, Beograda, Šida, Sota... Svečano potpisivanje ugovora održano je u ponedjeljak, 17. travnja, u sjedištu HNV-a u Subotici.

Studentima su se ovom prigodom obratili predsjednica Izvršnog odbora HNV-a **Karolina Bašić** i članica Izvršnog odbora HNV-a zadužena za obrazovanje **Nataša Stipančević**, v. d. ravnateljice ZKVH-a **Katarina Čeliković**, ravnatelj NIU *Hrvatska riječ* **Ladislav Suknović** i predsjednica HPD-a *Bela Gabrić* **Margareta Uršal**. Predstavnici triju profesionalnih hrvatskih institucija i spomenute udruge poručili su kako hrvatska zajednica u Srbiji skrbi o svojim mladima, da su otvoreni za njihove sugestije i prijedloge, kao i da računaju na njihove doprinose u budućnosti. Poručeno im je da marljivo uče i rade te ostvare svoje viljeve. Također, iskazana je nada da će ovakvi poticaji u budućnosti biti i češći. Mladi su ukratko upoznati i djelatnošću krovnog tijela hrvatske manjinske samouprave te životom i djelom istaknutog kulturnog djelatnika **Bele Gabrića** (1921. – 2001.), čije ime prosvjetna udruga nosi i koji je također brinuo o učenicima.

Ulaganje u mlade

Predsjednica IO HNV-a zadužena za obrazovanje **Nataša Stipančević** istaknula je značaj ulaganja u mlade.

»Nadamo se da će se mladi koji su otišli studirati u Hrvatsku kao i oni koji studiraju u Srbiji svojim talentima u budućnosti upotpuniti rad hrvatske zajednice«, kaže Stipančević.

HPD *Bela Gabrić* osnovano je radi brige o obrazovnim i drugim potrebama djece, učenika, roditelja i prosvjetnih djelatnika pripadnika hrvatske zajednice.

»Putem natječaja osigurali smo sredstva za jednokratnu potporu studentima kao i za sufinanciranje mjesečnih karata za prijevoz srednjoškolaca koji se školuju na hrvatskom jeziku. Kako sredstva za studente nisu bila dovoljna za 50 stipendija, pomogli su nam HNV, ZKVH i NIU *Hrvatska riječ*. Nadamo se da ćemo na nekim od natječaja ponovno uspjati osigurati sredstva za ovakav vid potpore studentima, možda već ove godine za Božić«, kazala je Uršal.

Potpora koja znači

Studenti ističu zadovoljstvo dobivenim stipendijama, napominjući kako im to znači i kao vid moralne potpore. Jedan od njih je i student treće godine Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu (smjer industrijsko inženjerstvo) **Nikola Skenderović** iz Tavankuta.

»Potpora mi svakako znači. Prije studija išao sam u gimnaziju na hrvatskom jeziku. Većinu studenata koji su bili danas tu poznajem od ranije, znači mi i to da se susretnemo«, kaže on.

I studentica treće godine srpske književnosti na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu **Mirjana Milodanović** iz Đurđina ističe značaj ovakve potpore, ali i umrežavanja mladih iz hrvatske zajednice.

»Osnovnu i srednju školu završila sam na hrvatskom jeziku, sada studiram u Novom Sadu. Budući da sam studentica, novac mi je prijeko potreban te mi ova potpora znači mnogo. Rado se odazivam i na susrete mladih koji se organiziraju u hrvatskoj zajednici. I u perspektivi, kada završim fakultet, planiram biti aktivna u zajednici«, kaže Mirjana.

D. B. P.

Predstavници HNV-a u Zagrebu

Nastavak dijaloga i suradnje

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** i članovi Izvršnog odbora HNV-a boravili su 12. travnja u posjetu premijeru Vlade Hrvatske **Andreju Plenkoviću**.

»Nastavljamo kvalitetan dijalog i suradnju za boljitak Hrvata u Srbiji te očuvanje njihovog identiteta. Vlada Hrvatske podržat će i projekte za unaprjeđenje uvjeta u odgoju i obrazovanju djece«, objavio je na svojem Twitteru hrvatski premijer Andrej Plenković.

Vojnić je rekla kako su tom prigodom predstavljeni novi članovi Izvršnog odbora HNV-a, godišnji plan, te se razgovaralo o kapitalnim projektima HNV-a.

»U nizu kontinuiranih susreta i posjeta premijeru i predstavnicima Vlade Hrvatske bio je i ovaj sastanak. Nakon završetka izbora bili smo predstaviti naše nove članove Izvršnog odbora i godišnji plan rada HNV-a za 2023., kao i da vidimo na koji način i predstavnici Vlade mogu pomoći i sudjelovati u našim programima. Razgovarali smo i o nastavku podrške Vlade Hrvatske našim kapitalnim projektima. Naime, nakon što se završi izgradnja *Hrvatske kuće* nastavljamo s kapitalnim projektima, a razgovarali smo i o sudjelovanju predstavnika hrvatske zajednice na izborima u Hrvatskoj kao i o problemima i poteškoćama koje se javljaju prilikom stjecanja hrvatskog državljanstva pripadnika hrvatske zajednice u Srbiji. Na koncu, i ono što nas najskorije očekuje, razgovarali smo i o otvaranju *Hrvatske kuće* koja će uskoro biti i kada se očekuje i da će i premijer Plenković doći«, rekla je Vojnić.

Dužnosnici HNV-a su u Zagrebu posjetili i Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske gdje su se susreli s državnim tajnikom **Zvonkom Milasom** i njegovim suradnicima. Predstavljen je godišnji plan rada i programske aktivnosti HNV-a te kapitalni projekti hrvatske zajednice u Srbiji.

Također su posjetili i Hrvatsku maticu iseljenika gdje ih je primio ravnatelj Matice prof. **Mijo Marić** i njegov zamjenik dr. sc. **Ivan Tepeš** sa suradnicima. Predsjednica Vojnić predstavila je položaj hrvatske zajednice u Srbiji, djelovanje krovne institucije te kapitalne projekte, a bilo je riječi i o produbljivanju buduće suradnje s Hrvatskom maticom iseljenika.

J. D.

Tribina DSHV-a u Sonti

Nastavljajući praksu susreta i razgovora s pripadnicima hrvatske zajednice DSHV je u utorak, 18. travnja, organizirao tribinu u Sonti. U *Šokačkoj kući* mjesne hrvatske udruge okupili su se članovi i simpatizeri DSHV-a iz Sonte, Vajske, Plavne, Bača, Bošana.

Zastupnik u Skupštini Srbije **Mirko Ostrogonac** govorio je o političkom djelovanju DSHV-a, mogućnostima koje su stvorene ulaskom u Vladu, popisu stanovništva, situaciji u poljoprivredi, najavi novih izbora.

»Tribine DSHV-a počeli smo organizirati od početka godine i ovo je šesta po redu. Bili smo u Tavankutu, Žedniku, Subotici, Slankamenu, Somboru i sada u Sonti. Imamo i potrebu i obvezu upoznati naše glasače i simpatizere sa svim informacijama koje su nam, nakon izbora **Tomislava Žigmanova** za ministra u Vladi Srbije i zastupnika u Skupštini Srbije, dostupne. Isto tako želimo čuti koji su problemi u lokalnim sredinama, čuti što je ljudima važno, vidjeti kako možemo pomoći«, kaže Ostrogonac.

Na tribini su govorili i predsjednik Mladeži DSHV-a, Podružnica Subotica, **Ninoslav Radak** i dopredsjednica DSHV-a **Renata Kuruc**.

Z. V.

Kreiranje manjinskih politika i praćenje ostvarivanja prava

Što će donijeti rezultati popisa?

Popis stanovništva i kućanstava, čiji se rezultati sustavno objavljuju ove godine, je osnovni vid prikupljanja podataka o nacionalnoj pripadnosti. Podaci su važni, jer predstavljaju mjerilo ili prag za ostvarivanje pojedinih prava. Potrebno kontinuirano i plansko prikupljanje i ciljana obrada različitih podataka u različitim segmentima društva

Republički zavod za statistiku najavio je nedavno plan objave rezultata popisa stanovništva, kućanstava i stanova koji je proveden od 1. do 31. listopada prošle godine. Podaci o nacionalnoj pripadnosti građana Srbije bit će objavljeni 28. travnja, a podaci o vjeroispovijesti, materinjem jeziku i nacionalnoj pripadnosti građana Srbije po starosti 16. lipnja.

Podatke s velikim interesom iščekuju znanstvenici i političari, ali isto tako i predstavnici nacionalnih manjina jer brojnost pojedine nacionalne manjine, odnosno udio u stanovništvu, određuje i stupanj ostvarivanja određenih prava. Ovi su podaci neophodni i za rad vladinih tijela kao što je, na primjer, Savjet za praćenje provođenja Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za razdoblje od 2022. do 2030. godine, kojeg je Vlada Srbije obrazovala 6. travnja ove godine. Pri tome, sami statistički podaci nisu dovoljni za kreiranje manjinskih politika i praćenje stupnja ostvarivanja prava, za to je potrebno kontinuirano i plansko prikupljanje i ciljana obrada različitih podataka u različitim segmentima društva.

Značaj prikupljanja podataka

U svome radu »Obrada podataka o nacionalnoj pripadnosti i praćenje ostvarivanja manjinskih prava u Srbiji«, znanstvena suradnica Europskog centra za manjinska pitanja u Flensburgu u Njemačkoj dr. sc. **Ljubica Đorđević** je analizirala zakonodavni okvir, a zatim i zakonska rješenja u nekoliko ključnih područja u kojima postoji mogućnost prikupljanja podataka o nacionalnoj pripadnosti: popis stanovništva, matična knjiga rođenih, poseban birački popis, kadrovske evidencije u upravi i pravosuđu kao i evidencije u obrazovanju.

»Na međunarodnoj razini već odavno postoji konsenzus o važnosti podataka u vezi s borbom protiv diskriminacije, praćenjem položaja nacionalnih manjina i promo-

cijom integracije etnički raznolikih društava«, navodi dr. sc. Đorđević.

Pozivi državama da osiguraju podatke odnose se na statističke (makro) podatke prelomljene tako da mogu ukazivati na položaj pripadnika nacionalnih manjina u različitim sferama života (npr. udio u općoj populaciji, u broju zaposlenih, u broju učenika, udio u korisnicima određenih usluga i drugo). Osim toga, mogu se pratiti i statistički podaci koji za polazište imaju određene »pojave«, npr. broj manjinskih političkih partija, broj manjinskih izbornih lista, broj lokalnih samouprava u kojima je jezik nacionalne manjine u službenoj uporabi, broj škola u kojima se nastava odvija na jeziku nacionalne manjine i drugo.

Dr. sc. Đorđević ističe kako se prikupljanje i dalja obrada prve grupe podataka pokazuje kao naročito problematična, prije svega zbog zadiranja u privatnu sferu pojedinca i rizika od zloupotreba dok kod druge grupe podataka takvi problemi ne postoje. Autorica ističe kako to, međutim, ne znači i da države sustavno obrađuju relevantne podatke, na što ukazuju i česti pozivi međunarodnih nadzornih tijela da se tvrdnje u državnim izveštajima potkrepljuju ažurnim i pouzdanim podacima. Ona ističe kako »prikupljanje podataka o nacionalnoj pripadnosti ima smisla samo ako je dio šire, dobro osmišljene strategije u kojoj je jasno (i unaprijed) definirano koji podaci se prikupljaju, koje definicije i tehnike (postupci) se primjenjuju i u koju svrhu se podaci prikupljaju«. Drugim riječima, što je cilj prikupljanja i obrade određenih podataka a trebao bi biti bolje osmišljavanje politika upravljanja različitostima, njihovo efikasnije provođenje i praćenje.

Navedeni rad je objavljen u zborniku »Kultura autonomija nacionalnih manjina u svetlu činjenica«, u nakladi Instituta društvenih nauka iz Beograda, Srpske akademije nauka i umetnosti, te Akademske mreže za suradnju u jugoistočnoj Europi (Beograd, 2021.).

Ima li strategije prikupljanja i obrade podataka?

U Srbiji, ocjenjuje dr. sc. Đorđević, »u osnovi postoji svijest o potrebi prikupljanja podataka o nacionalnoj pripadnosti«, ali primarno kao demografskoj kategoriji za potrebe utvrđivanja nacionalne strukture stanovništva imajući u vidu da rezultati popisa u pogledu udjela pripadnika nacionalne manjine u ukupnom broju stanovnika igraju bitnu ulogu u ostvarivanju nekih manjinskih prava. Recimo kod uvođenja nekog nacionalnomanjinskog jezika u službenu uporabu, financiranja nacionalnomanjinskih vijeća i kulturne autonomije, načina izbora nacionalnomanjinskih vijeća, obrazovanja i drugo.

»Podaci o nacionalnoj pripadnosti se prikupljaju i u nekim drugim situacijama (npr. prilikom upisa rođenja u matičnu knjigu, upisa birača u poseban birački popis, zapošljavanja u javnom sektoru ili upisa u odgojno-obrazovnu ustanovu), ali je primjetno da se to čini sporadično i po inerciji, nekonzistentno i ad hoc, a ne na osnovu promišljenog i sveobuhvatnog pristupa«, ocijenila je dr. sc. Đorđević.

Po njenoj ocjeni osnovni razlozi za takvu praksu leže u činjenici da u Srbiji ne postoji sustavna manjinska politika, da nisu utvrđeni kriteriji, mjerila i načini praćenja položaja nacionalnih manjina i kvalitete ostvarivanja manjinskih prava, »uslijed čega ne postoji ni jasna strategija prikupljanja podataka o nacionalnoj pripadnosti«. Posljedice toga su da i kada se podaci o nacionalnoj pripadnosti prikupljaju, oni se ne analiziraju i ne koriste za procjenu položaja nacionalnih manjina i kreiranje mjera za unaprijeđenje stanja u područjima gdje je to potrebno.

Popis stanovništva

Popis stanovništva i kućanstava, čiji rezultati će se sustavno objavljivati ove godine, je osnovni vid prikupljanja podataka o nacionalnoj pripadnosti. Podaci o nacionalnoj pripadnosti koriste se primarno u statističke svrhe, kako bi se dobili agregirani podaci (u kojima se gubi veza s konkretnim osobama) o ukupnom broju i teritorijalnom rasporedu pripadnika različitih nacionalnih zajednica.

Zašto su ovi podaci toliko značajni za nacionalne manjine? Prije svega, jer se oni koriste kao mjerilo ili prag za ostvarivanje pojedinih prava kao što su: pravo na službenu uporabu jezika u jedinicama lokalne samouprave, pravo na obraćanje tijelu javne vlasti na manjinskom jeziku, uspostavljanje posebnog biračkog popisa i utvrđivanje načina izbora nacionalnomanjinskog vijeća, kao i utvrđivanje obveze jedinice lokalne samouprave da formira savjet za međunarodne odnose.

»Podaci o udjelu svake nacionalne manjine u ukupnoj strukturi stanovništva (na državnoj, pokrajinskoj i lokalnoj razini) su relevantni i kao parametar za utvrđivanje odgovarajuće zastupljenosti pripadnika te manjine u različitim sektorima. Osim toga, podaci o nacionalnoj pripadnosti se križaju s podacima o materinjem jeziku, vjeroispovijesti, dobi, spolu i školskoj spremi, čime se omogućuje važan (statistički) uvid u demografsku strukturu nacionalnih manjina«, ističe dr. sc. Đorđević te napominje kako bi krug križanja podataka mogao proširiti i s izvorima prihoda, ekonomskom aktivnošću (uposlenju), stanovanju i invaliditetu.

Autorica, međutim, zaključuje kako je »na žalost, potencijal popisnih podataka gotovo neiskorišten i čini se da ne postoji ustaljena i standardizirana praksa njihove upotrebe u svrhu osmišljavanja adekvatne manjinske politike i praćenja efekata koje različite (ne samo 'manjinske') mjere imaju na stanovništvo koje pripada nekoj od nacionalnih manjina«.

Jasminka Dulić

Dalmatinske večeri u Subotici

Hvar i Šolta na Panonskom moru

Gosti su se predstavili kulturno-umjetničkim programom uz promociju delicija, vina i turizma dvaju otoka, a dvorana HKC-a obje je večeri bila dupke puna

Program koji je »zatalasao žitna polja slanim morskim povjetarcem«. Tim su riječima domaćini iz HKC-a *Bunjevačko kolo* opisali nastup njihovih gostiju s Hvara i Šolte u okviru dviju *Dalmatinskih večeri*, priređenih 14. i 15. travnja u Subotici. Gosti iz Hrvatske predstavili su se kulturno-umjetničkim i gastronomskim programom uz promociju turizma dvaju otoka, a dvorana HKC-a obje je večeri bila dupke puna.

Predstava, plesovi, pisma

Prve večeri publika je imala prilike pogledati predstavu *Netko mi mak'o sako* u izvedbi teatra *Piccolo* iz Staroga Grada na Hvaru. U pitanju je komedija koja u 11 slika (scena) kritizira tromost birokratskog sustava, prikazujući ga kao krajnje apsurdnog. Prilagodbu teksta i režiju potpisuje slovački operni i kazališni redatelj **Michal Babiak**, a u predstavi glume **Tomislav Alaupović**, **Mate Ojdanić** i **Dražen Sarjanović**.

Subota večer bila je rezervirana za tradicijske plesove i pjesme. Zajednički koncert održali su KUD *Jelsa* iz Jelse s Hvara i šoltanska ženska klapa *Čuvite* uz domaću potporu reprezentativne skupine folkloraca *Bunjevačkog kola*.

Jelšani su se predstavili plesovima s Hvara i Korčule, te Splita i okolice. Predsjednica KUD-a **Jelsa Perica Mileta** kaže da kulturni amaterizam u tom mjestu datira od 1945. godine. KUD *Jelsa* osnovan je 2011. godine, a čuva jelšansku baštinu. Trenutno ima 85 članova u četiri sekcije – dječja škola folklor, plesni ansambl, mandolinski sastav, ženska klapa *Frecija*.

Klapa *Čuvite* djeluje pri KUD-u Šolta. Kruna njihova dosadašnjeg djelovanja osvojeni je »zlatni štit« na 46. Festivalu dalmatinskih klapa u Omišu. Inače, čuvita je mala šoltanska sova koja je ujedno i zaštitni znak toga otoka.

»Jelšani i Šoltanke usidri su svoje otoke posrid Panonskog mora. Usidri su ih posrid srca svih prisutnih i sigurno ćemo se opet vidjeti. I njih kod nas, i nas kod njih. A onda pismi i plesu neće bit kraja«, objavile su *Čuvite* na svojem Facebooku nakon gostovanja u Subotici.

Nakon obje večeri priređena je degustacija dalmatinskih delicija (slatkih i slanih) uz druženje s gostima, a u okviru

programa prikazani su promotivni turistički filmovi o Hvaru i Šolti.

Povezivanje i jačanje suradnje

Ističući značaj suradnje, pozdravne govore uputili su izaslanik splitsko-dalmatinskog župana **Josip Matković** i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**.

»Izuzetno mi je drago što sam imao priliku susreti se s uistinu divnim ljudima ovdje u Subotici koji čuvaju svoj hrvatski identitet. Naša županija je spremna ne samo se protokolarno odazvati na ovakve događaje nego i potpomoći, u skladu sa svojim mogućnostima, potrebe Hrvatskog kulturnog centra. Mi smo i do sada financijski pomagali rad HKC-a, a naša su vrata i u budućnosti otvorena za ovakve manifestacije. Nemojmo zaboraviti da je u prošlosti jedan dio ljudi iz Dalmacije našao svoj krov nad glavom u Vojvodini, od Stanišića do Subotice. Dakle, mi smo otvoreni za bilo koji vid suradnje s Hrvatima izvan Hrvatske, a posebno Hrvatima u Srbiji«, kaže Josip Matković.

Ranijih godina organizirane su i dalmatinske večeri s gostima iz Gata i Omiša. Predsjednik HKC-a **Bunjevačko**

kolo Lazar Cvijin kaže kako novim gostovanjem, nakon pauze s pandemijom, nastavlju program koji je kod publike jako popularan.

»Osim tog kulturnog dijela, sada smo program obogatili i gastronomskom ponudom. Drago nam je da su s nama i predstavnici Splitsko-dalmatinske županije koja je pomagala rad HKC-a. Ovo je prilika i da osnažimo veze i identitetski jačamo, ali i da ljudima iz Hrvatske pokažemo što sve ovdašnji Hrvati imaju i produciraju u kulturi«, kaže Cvijin.

Gosti iz Hrvatske su boraveći na sjeveru Bačke posjetili i Tavankut, gdje im je domaćin bio mjesni HKPD **Matija Gubec**. Nakon uspješnih večeri, organizatori iz **Bunjevačkog kola** najavljuju *Dalmatinske večeri* i sljedeće godine, s nekim novim gostima.

D. B. P.

Najsiromašnija regija u Evropi

»Površine za pošumljavanje treba eventualno prepoznati u nižim klasama poljoprivrednog zemljišta, kao i uz prometnice i kanale, a u urbanim sredinama treba nastojati da slobodan prostor bude oplemenjen dekorativnom vegetacijom. Značajno bi bilo i podizanje vjetrozaštitnih pojaseva«, navodi dipl. inž. šum. dr. Marko Marinković, izvršni direktor za šumarstvo ekologiju i razvoj Javnog poduzeća Vojvodinašume

Na temelju službenih podataka posljednje Nacionalne inventure šuma, Autonomna Pokrajina Vojvodina spada u šumom najsiromašniju regiju u Evropi sa samo 7,1 % šumovitosti. Šume u Vojvodini su prostorno ograničene na uske lokalitete duž riječnih tokova, Frušku goru, Vršacki breg i prostore Deliblatske i Subotičke pješčare. Na ovim lokalitetima se nalazi najveći dio šumskog fonda, preko 90 %, dok je manji udio rasut po ostalom prostoru Vojvodine.

Prema riječima dipl. inž. šum. dr. **Marka Marinkovića**, izvršnog direktora za šumarstvo ekologiju i razvoj Javnog poduzeća *Vojvodinašume*, ovi podatci ukazuju na veoma malu i simboličnu šumovitost vojvođanskih polja koja je nedovoljna za obavljanje minimuma opće korisnih funkcija šuma. Ističe dr. Marinković i da niska šumovitost Vojvodine predstavlja jedan od problema šumarstva ovog područja, a povećanje šumovitosti najveći izazov i zadatak koji se postavlja pred šumarsku struku.

Dugoročno i ambiciozno

Povećanje šumovitosti do optimalnih 14,32 %, kako je planirano Prostornim planom AP Vojvodine, znači da je potrebno površinu pod šumama udvostručiti. Kako bi se dostigla željena površina pod šumama od 308 045 hektara potrebno je podignuti još 140 000 hektara novih šuma.

Izvršni direktora za šumarstvo ekologiju i razvoj JP-a *Vojvodinašume* kaže kako je problem što u Vojvodini nema dovoljno šumskog zemljišta da bi se Plan ispunio te je potrebno saditi drveće doslovce gdje god je moguće, a dozvoljeno.

»Realizacija ovog plana je dugoročna i mora uključiti sve subjekte društvene zajednice, jer je konstatirano da u Vojvodini nema dovoljno raspoloživog neobraslog šumskog zemljišta. Površine za pošumljavanje treba eventualno prepoznati u nižim klasama poljoprivrednog zemljišta, kao i uz prometnice i kanale, a u urbanim sredinama treba nastojati da slobodan prostor bude oplemenjen dekorativnom vegetacijom. Značajno bi bilo i podizanje vjetrozaštitnih pojaseva, ali u tom smislu vlasnici njiva moraju prepoznati benefite poljozaštitnih pojaseva i izuzimanja dijela površine iz poljoprivredne proizvodnje.«

Dr. Marinković navodi da je plan povećanja šumovitosti ambiciozan i ostvariv jedino angažiranjem šireg kruga aktera društvene zajednice, od jedinica lokalne samouprave do ministarstava.

»Lokalne samouprave trebaju opredijeliti zemljište za podizanje šuma, nadležna ministarstava trebaju osigurati finansijska sredstva i modele održivosti gospodarenja i/ili upravljanja, a tu su i javna poduzeća za gospodarenje šumama. Čak i uz osiguravanje svih preduvjeta realizacija ovog pothvata bila bi dugoročna, jer suštinski podrazumijeva da se površina pod šumama u Vojvodini udvostruči.«

Zbog klimatskih promjena naš sugovornik ističe kako je imperativ i očuvanje postojećih šuma, u kojima će vremenom doći do zamjene vrsta, s obzirom na to da se vegetacija »pomjera« na sjever.

»Adaptivnim planiranjem i gospodarenjem šumama svakodnevno se šume brane od raznih abiotičkih i biotičkih faktora. Sušenje šuma uslijed poremećaja razine podzemnih i atmosferskih voda, poremećenih temperaturnih ekstrema, dužeg vegetacijskog razdoblja i ostalih

klimatskih činitelja predstavlja veliki izazov šumarstvu današnjice. Ovo se događa u cijeloj Europi, gdje šumarski stručnjaci prave buduće modele i scenarije, te predviđaju promjene koje nam dolaze uslijed kojih se traže rješenja u alternativnim vrstama drveća. Vegetacija se 'pomjera' prema sjeveru, te je zamjena vrsta u budućnosti realnost. Postavlja se pitanje brzine, efekata i posljedica. «

Osim klimatskih promjena, šumske ekosustave ugrožavaju, navodi dr. Marinković, i nelegalna gradnja i nelegalne vikendice. Također, potencijalni problemi su i širenje građevinskog zemljišta, poljoprivrednog zemljišta i konverzija šumskog zemljišta.

Najviše državnih šuma

Od ukupne površine šuma na teritoriju AP Vojvodine, preko 90 % je u vlasništvu države.

Šumama koje nisu državne upravljaju fizičke osobe (svega 3,8 %), a u pitanju su površine manje od 1 hektara. Kako navodi dr. Marinković, u posljednje vrijeme i crkvene organizacije postaju vlasnici površina pod šumama zahvaljujući restituciji.

»Šume u vlasništvu fizičkih osoba raspodijeljene su po cijeloj Vojvodini i uglavnom su enklave u okviru poljoprivrednih površina. S druge strane, državnim šumama, posebno onim koje su nadležnosti javnog poduzeća *Vojvodinašume* (postoje i drugi korisnici poput javnog vodo i privrednog poduzeća ili vojnih ustanova) gospodari se organizirano, pri čemu postoji duga tradicija održivog gospodarenja šumama, te je i stanje šuma značajno povoljnije. Osim privatnih šuma u vlasništvu fizičkih osoba, u posljednje vrijeme i crkvene organiza-

cije su postale vlasnik šuma kao posljedica provedenih postupaka restitucije. Ove šume su također zadovoljavajućeg stanja, jer su ranije bile u državnom vlasništvu i njima se gospodarilo prema istim principima kao i u ostalim državnim šumama. Ipak, iako različiti rizici koji su posljedica klimatskih promjena, a manifestiraju se u vidu sušenja šuma, vjetroloma, vjetrolomica i slično pogađaju podjednako sve šume, može se reći da su naše najvrjednije šume poput bosutskih lužnjakovih šuma i najugroženije, te treba posebnu pažnju posvetiti zaštiti tih šuma od neželjenih djelovanja. «

Pokrajinski natječaj

Najveći dio državnih površina pod šumama u Vojvodini pripada JP-u *Vojvodinašume* koje gospodari s četiri šumska gospodarstva u Srijemskoj Mitrovici, Pančevu, Novom Sadu i Somboru.

Prema riječima izvršnog direktora za šumarstvo ekologiju i razvoj JP-a *Vojvodinašume*, poduzeće se najvećim dijelom financira iz vlastitih sredstava kao rezultat poslovanja prema tržišnim principima prije svega od sječe i izrade drvnih sortimenata i njihove prodaje na tržištu.

»Primjera radi, poduzeće u biološku reprodukciju šuma uloži oko 1,5 milijardi dinara vlastitih sredstava koje zaradi na tržištu«, kaže dr. Marinković i dodaje kako će aplicirati i na aktualni natječaj Pokrajinskog tajništva za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo.

Riječ je o dodjeli sredstava iz Godišnjeg programa korištenja sredstava iz proračunskog fonda za šume AP Vojvodine 2023. koji je najvećim dijelom opredijeljen za financiranje podizanja novih šuma.

J. D. B.

dr. sc. Marijeta Rajković Iveta, izvanredna profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Gubitkom kulture gubi se i identitet

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Četiri znanstvene monografije (o Bunjevcima, Šokcima, Srijemcima i Hrvatima u Banatu) na oko 2000 stranica rezultat su zaokružene serije etnoloških i kulturnoantropoloških istraživanja Hrvata u Vojvodini koji su trajali dulje od desetljeća. Ova istraživanja proveli su profesori i studenti s Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice. Vrlo značajnu ulogu u ovim istraživanjima, uz dugogodišnju voditeljicu prof. dr. sc. **Milanu Černelić**, imala je dr. sc. **Marijeta Rajković Iveta**, izvanredna profesorica i predstojnica Katedre za migracije i manjinske zajednice na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju toga fakulteta. Njezino višegodišnje terensko iskustvo po Vojvodini i važan doprinos izradi monografija (a bila je i jedna od urednica zbornika *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu* s istoimenog znanstvenog skupa održanog 2012.) ključni su povodi su za ovaj intervju.

Glavna područja istraživačkog interesa dr. sc. Rajković Iveta su: migracije (posebice suvremene migracije) i postmigracijski fenomeni, manjinske zajednice, historijska antropologija i studije granica. Sudjelovala je na desetak nacionalnih ili međunarodnih znanstveno-istraživačkih projekata. Bila je voditeljica četiri projekta, a iz dosadašnjih istraživanja izdvajaju se teme: iseljavanje i useljavanje u Hrvatsku nakon ulaska Hrvatske u EU (posebno visokoobrazovani migranti, migranti životnog stila, izbjeglice), povratničke migracije (iz Južne Amerike), integracijske procese, hrvatske dijasporne zajednice (u Vojvodini, Boki kotorskoj, Austriji), nacionalne i etničke manjine u Hrvatskoj, koetničke migracije, historijsku antropologiju i studije granica. Znanstvene spoznaje primjenjuje u razvoju gospodarstva, revitalizaciji i turizmu, posebno na brdsko-planinskim prostorima. Objavila je autorsku knjigu (*Česi u Jazveniku/ Češi v Jazveniku*, 2013.), dvije koautorske knjige (*Oni koji noću ustaju iz groba: vampiri od lokalnih priča do popularne kulture*, 2017. s **V. Ivetom** i *Hrvati u Boki kotorskoj. Migracije, svadbeni običaji, iden-*

titeti, 2018. s **M. Donjićem**); suuredila je pet znanstvenih monografija više autora, četiri zbornika radova (jednog na engleskom jeziku) te hrvatski prijevod njemačke knjige. Objavila je pedesetak znanstvenih i stručnih radova u međunarodnim i domaćim publikacijama.

► **U četiri monografije o Hrvatima u Vojvodini – o bunjevačkim, šokačkim, srijemskim i banatskim Hrvatima pojavljujete se u različitim, ali važnim ulogama, od članice Uredništva, recenzentice do suurednice ili glavne urednice (*Hrvati u Banatu: Doseljavanje, tradicijska baština, identitet*). Spomenute će knjige biti predstavljene danas, 21. travnja, na *Noći knjige* u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu. S obzirom na veliko »terensko« iskustvo, ukupno promatrano, koji su Vaši ključni dojmovi o ovdašnjim Hrvatima, iako se radi o relativno heterogenim skupinama?**

Migracije predaka današnjih Hrvata u Vojvodini bile su dio širih povijesnih migracija, zbog prodora Osmanlija, tj. Turaka, kroz više migracijskih valova od 15. do kraja 18. stoljeća. Doselili su iz različitih prostora, iz ishodišnog hrvatskoga matičnog prostora koji je uz politički teritorij današnje Hrvatske u tom razdoblju obuhvaćao i velike dijelove Bosne i Hercegovine. Ove zajednice prenijele su, i u početku konzervirale, svoju kulturu i danas se prepoznaju kao Srijemci, Bunjevci, Šokci, Hrvati u Banatu. Nadalje, prostor jugoistočne Europe, u okviru njega i Vojvodine, obilježila je burna povijest, promjene država i granica (spomenimo samo Austro-Ugarsku Monarhiju i Jugoslaviju), migracijski procesi i transformacije identiteta lokalnog stanovništva. Suživot različitih etničkih i religijskih zajednica, na ovom prostoru Srba, Mađara, Hrvata, Slovaka, Nijemaca, Rumunja itd. etnički i religijski mijesani brakovi doveli su do promjena kulture istraživanih hrvatskih zajednica, stvaranja hibridnih i višestrukih identiteta (npr. da se unutar obitelji njeguju različiti običaji, da se oni spajaju i nastaju nove prakse itd.). Veliku ulogu u kulturnim praksama imalo je napuštanje sela, odnosno deruralizacija i urbanizacija u drugoj polovini 20. stoljeća. Najveću ulogu imao je raspad Jugoslavije i proces u

Monografije kroz priče Hrvata iz Vojvodine daju dubinski uvid u njihova proživljena iskustva, na razne aspekte i specifičnosti života, npr. božićne, uskrsne, porodne, svadbene i pogrebne običaje, prehranu, vjerovanja itd. Rezultati pokazuju bogatu kulturnu baštinu, nastojanja i izazove da se ona sačuva i prezentira, a kroz nju i hrvatski identitet u multikulturnoj Vojvodini

kojem je autohtono hrvatsko stanovništvo postalo nacionalna manjina i velikim postotkom se asimiliralo. Ukazujući na ove promjene, navedene monografije kroz priče Hrvata iz Vojvodine daju dubinski uvid u njihova proživljena iskustva, na razne aspekte i specifičnosti života, npr. božićne, uskrsne, porodne, svadbene i pogrebne običaje, prehranu, vjerovanja itd. Rezultati pokazuju bogatu kulturnu baštinu, nastojanja i izazove da se ona sačuva i prezentira, a kroz nju i hrvatski identitet u multikulturnoj Vojvodini.

► **Preko istraživanja u kojima ste sudjelovali, kako se to uobičajeno kaže, od zaborava su sačuvani elementi baštine ovdašnjih Hrvata. Koliko je, prema Vašim iskustvima, ta baština živa?**

Etnološka istraživanja primarno provodimo intervjuirajući lokalno stanovništvo. Često su to stariji ljudi koji se sjećaju djetinjstva, mladosti i kako je to »nekada« bilo. Ovim istraživanjima napravljena su temeljna istraživanja transformacije kulture unazad jednog stoljeća. Način života se mijenja i neki fragmenti, pa i cijeli običaji, se prestaju prakticirati, npr. ne može se u stan na parket nositi goruća cjepanica »pan badnjak« kao što se unosila na salašima na otvoreno ognjište. No, istraživanja pokazuju da se dio tradicijske kulture prakticira i danas. Tu se posebno ističe nematerijalna kulturna baština poput govora (bunjevački, šokački), ophoda (kraljice, betlemaši u Srijemu), običaja (polivači, *Dužijanica*, pokladni običaji – *mačkare*, *tute*, *priskakanje* Ivanjske vatre, običaj zvonjenja

za pokojnike u Surčinu itd.), raznih umijeća (stvaralaštvo u tehnici slame, izrada božićnog kruha *božićnjaka*, izrada šlinga, izrada papuča) i dakako glazba (tamburaška praksa, bečarac, tradicijsko dvoglasno pjevanje). Najznačajniji elementi nematerijalne baštine prikazani su kroz izložbu *Živa baština – nematerijalna kultura Hrvata u Srbiji* koja je nastala kao rezultat naših istraživanja i suradnje sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata.

► **Ovim istraživanjima i monografijama učinjeno je dosta u znanstvenom smislu. Koji su pak ključni izazovi u očuvanju baštine u smislu svakodnevnog života ovdašnjih Hrvata?**

Iako su ove četiri monografije velike, obuhvaćaju oko 2000 stranica, obuhvatili samo brojne teme, no neke teme nismo uspjeli istražiti zbog malog broja istraživača, ograničenog vremena i financiranja. Drago mi je da je naš dolazak na teren, u sama sela, udruge i obiteljske kuće potakao prepoznatljivost i važnost baštine Hrvata u Vojvodini. Na početku istraživanja, pogotovo u Banatu,

bilo je teško pronaći sugovornike. Uspjeli smo provesti istraživanje samo u Opoju i Starčevu. No, na promociji monografije vidjeli smo da se zajednica od tada aktivirala, da su u Opoju uz financijsku pomoć Hrvatske obnovili prostor za okupljanje, da su došli ljudi i iz drugih mjesta, i što me posebno veseli da su došli članovi obitelji koji nisu etnički Hrvati. Od jedne gospođe porijeklom Slovačkinje dobila sam knjigu o Slovačcima u Banatu. To znači da se unutar višeeetničkih obitelji mogu negovati različite tradicije i identiteti. Izazov vidim u rastrkanosti zajednica, asimilaciji i etničkoj mimikriji.

► **Kada su u pitanju Hrvati u Vojvodini, što su stupovi identiteta te zajednice koji su od vremena migracija s različitih područja (ne računajući srijemske Hrvate) opstali do danas?**

Etnološka istraživanja pokazuju da su to običaji, već spomenuta nematerijalna kulturna baština, narodne nošnje. U mjestima s brojnijim pripadnicima zajednice kultura se njeguje u kulturno-umjetničkim društvima, čitaonicama i drugim manjinskim asocijacijama. Govor bi tek trebalo sustavno istražiti no to rade jezikoslovci i dijalektolozi, ne etnolozi. S druge strane, u razgovoru s Hrvatima u Vojvodini, jasno je da im je vjera jako važna i da su religijski i etnički identitet neodvojivi, odnosno postoji jaki stav da netko nije Hrvat ako ne ide u katoličku crkvu. U nekim mjestima naši sugovornici su se žalili da nemaju »svog/hrvatskog« svećenika i da se zato dovoljno ne njeguje hrvatska kultura. Na moj komentar zašto se sami ne organiziraju i da to nije uloga svećenika dobila sam odgovor da im treba netko da ih vodi.

► **Posebna tema su Bunjevci. Od 2004. bavite se temom Bunjevaca, među kojima i onih podunavskih (u Vojvodini i Mađarskoj). Vaša doktorska disertaci-**

ja iz 2010. bila je na temu »Primorski Bunjevci: migracije (1918. – 1939.), translokalizam, akulturacija, identitet«. Možete li nam kratko predstaviti ovo istraživanje? Koji su Vaši bazični dojmovi o Bunjercima nakon godina istraživanja?

Bila sam u to vrijeme zaposlena kao asistentica na projektu prof. dr. sc. Milane Černelić »Identitet i etnogeneza primorskih Bunjevaca« (2003. – 2007.) u okviru kojega smo istraživali Bunjevce na prostoru Hrvatske od Senja do Karlobaga, uključujući zaleđe. U okviru projekta provodila sam i istraživanje za doktorat pod profesoričinim mentorstvom. Budući da smo istraživanjima htjeli proširiti i obuhvatiti sve bunjevačke ogranke (ličke Bunjevce također u Hrvatskoj, te podunavske u Mađarskoj i Vojvodini) profesorica je osmislila novi project: »Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca« (2008. – 2013.) koji je kao i prethodni financiralo Ministarstvo znanosti i obrazovanja Hrvatske. Istraživanja su provedena interdisciplinarno, suradnici su nam bili povjesničari i jezikoslovci. Etnološka istraživanja smo provodili komparativnim pristupom, uspoređivali smo kulturu bunjevačkih skupina međusobno s drugim zajednicama u istim sredinama. Ukratko, rezultati pokazuju objektivne i subjektivne aspekte identiteta. Objektivno, i zajedničko svim bunjevačkim ograncima, dakle u sve tri države, su: zajedničko ime, govor (novoshtokavski ikavski dijalekt štokavskog narječja hrvatskog jezika), religija (svi su katoličko stanovništvo) i dijelovi/fragmenti tradicijske kulture. Subjektivni identitet, odnosno kako se stanovništvo osjeća i izjašnjava se razlikuje. U Hrvatskoj svi se nacionalno i etnički smatraju Hrvatima. Kod primorskih Bunjevaca primjetna je lokalna i regionalna razlika koja se bazira na tradicijskom gospodarstvu i načinu života i tu su opreke Bunjevci (oni koji

žive u zaleđu) u odnosu na stanovništvo uz samo obalu (Primorci) i otočani (Boduli). U Dalmaciji i zaleđu svijest o pripadnosti Bunjevcima izgubljena je tijekom 19. stoljeća, no etnonim Bunjevac kao sinonim za hrvatsku nacionalnu pripadnost je i dalje prisutan. U starijoj literaturi i rijetkim sjećanjima lokalnog stanovništva nalazimo opreke da su ih drugi nazivali Bunjevcima jer su bili katoličko stanovništvo, a oni su (Bunjevci) druge nazivali Rašani/Rašanima, Vlasima, (H)rkaćima jer su bili pravoslavne vjeroispovijesti. U Mađarskoj se Bunjevci smatraju Hrvatima, pripadaju hrvatskoj nacionalnoj manjini, a u Srbiji postoje dvije zajednice: Hrvati Bunjevci (koji se smatraju Hrvatima, hrvatskom nacionalnom manjinom) i Bunjevci kao posebna etnička zajednica.

► **S različitim slojevima akulturacije, koliko se re-cimo danas razlikuju primorska i podunavska skupi-na Bunjevaca?**

Svaki bunjevački ogranak sastoji se od više regionalnih zajednica, od kojih svaka na specifičan način izgrađuje svoj lokalni identitet, manje ili više svjesna zajedničkog podrijetla, istih ili sličnih jezičnih osobina. Bunjevci su danas distinktivne i regionalno specifično oblikovane zajednice. Naseljavajući različite državnopravne sustave, sociokulturne sredine, podneblja i ekosisteme, bunjevačke zajednice bile su izložene novim asimilacijskim procesima što je rezultiralo različitim razinama njihovog identiteta.

► **Kao što je poznato, u Srbiji postoji i kao manji-na institucionalno djeluje zajednica Bunjevaca koji smatraju da su pripadnici autohtonog bunjevačkog naroda a ne jedne subetničke skupine hrvatskoga naroda. Kako gledate na ovo, popularno zvano »bunjevačko pitanje«?**

Teško je biti pripadnik nacionalne manjine, posebice na ovim prostorima s raspadom zajedničke države i ratnom prošlošću. Proces stvaranja posebnog bunjevačkog naroda traje oko jednog stoljeća i tu bih čitatelje uputila na izvorni znanstveni rad prof. dr. sc. Milane Černelić pod naslovom: »Nastojanja da se bačkim Bunjevcima ospori pripadnost hrvatskom narodu«. Rad je online dostupan u našem časopisu *Studia ethnologica Croatica*. U Gradskom muzeju u Senju postoji Etnografska zbirka *Bunjevci* u čijem postavljanju sam sudjelovala. Ta zbirka je prije 10-ak godina gostovala u Gradskom muzeju u Subotici u što sam također bila uključena. Zanimljivo je da su nam posjetitelji na otvorenju izložbe prilazili i govorili da nikada prije nisu čuli da Bunjevaca ima i u Hrvatskoj. Mi smo na terenu nailazili na obitelji od kojih se dio smatra Hrvatima Bunjevcima, a dio samo Bunjevcima; najtužnije je kada obitelji i dobri prijatelji prekinu kontakte zbog identiteta. Također smo nailazili na ljude koji se ne žele izjašnjavati. Sjećam se jedne žene koja je izrađivala prekrasne božićnjake, rekla je: »Sve ću vam kazati o božićnjacima, ali me nemojte pitati što sam, Bunjevka ili Hrvatica. Djeca su mi rekla da ništa o tom ne govorim«. Istraživanja pokazuju da obje zajednice imaju i iste markere identiteta, kao npr. imate dvije *Dužijance*. Svatko se može izjašnjavati kako se osjeća, mi nastojimo razumjeti razloge za

ovaj subjektivni odabir. Na oblikovanje identiteta svakako utječu mediji, političko okruženje, ali i znanstveni radovi. Kolege iz Srbije, koliko znam istražuju samo Bunjevce, neki od njih pišu da Bunjevci nemaju matičnu domovinu, što je netočno, i sigurno zbunjuje čitatelje koji ne poznaju povijesni kontekst migracija Bunjevaca. Ovom bi se problematikom trebalo i dalje baviti, osmisлити bilateralne projekte i provoditi komparativna istraživanja.

► **Bavili ste se istaživanjem hrvatskih manjina u Srbiji, Crnoj Gori, Austriji i Mađarskoj. Koliko su hrvatske manjine zanimljive znanstvenoj javnosti u matičnoj Hrvatskoj i je li teško doći do financijskih sredstava za projekte o navedenim skupinama?**

Hrvatske manjine su zanimljive znanstvenoj i drugoj javnosti u Republici Hrvatskoj. Njima se bave pojedini znanstvenici, povjesničari, jezikoslovci, demografi, sociolozi i etnolozi iz različitih hrvatskih fakulteta i instituta, no za sustavna istraživanja nemamo adekvatne financije. Primjerice, istraživanje za knjigu o Hrvatima u Boki kotorskoj provedeno je na poziv Kulturno zavičajnog udruženja *Napredak* iz Gornje Lastve, Tivat. Hrvatsko ministarstvo znanosti i obrazovanja platilo nam je putne troškove a domaćini su nam osigurali sve ostalo, lokalni prijevoz, hranu i smještaj u kući od jedne obitelji koja radi u inozemstvu i koja je tada bila prazna. To pokazuje da je hrvatskim zajednicama izvan Hrvatske važno da ih se istražuje, da se zapisuje njihova tradicijska kultura jer su svjesni da se gubi. Gubitkom kulture gubi se identitet.

► **Jedno od područja Vašeg istraživačkog interesa su i manjinske zajednice, a bavili ste se i nacionalnim manjinama u Hrvatskoj – Česima, Ukrajincima, Poljacima, Albancima, Srbima... Kako iz Vaše prakse vidite položaj i izazove hrvatske manjine u Vojvodini, odnosno Srbiji?**

Da, kao studentica povijesti i etnologije počela sam se zanimati za utjecaj promjena povijesnih granica/država na svakodnevicu ljudi, na kulturu i identitete. U Hrvatskoj imamo 22 nacionalne manjine. Dio manjina imao je taj status još u Jugoslaviji, a dio su tzv. nove manjine koje su nastale osamostaljenjem Hrvatske. To su Srbi, Slovenci, Bošnjaci, Makedonci i Crnogorci. Kolokvijalno rečeno, Hrvatska je zadržala prava manjina iz Jugoslavije a to su: pravo na obrazovanje na vlastitom jeziku i pismu na svim razinama školovanja. Odgoj i obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskoj provodi se na temelju tri modela organiziranja i provođenja nastave; službeni upotrebu jezika i pisma, pravo na informiranje na materinjem jeziku; pravo na političke zastupnike u državnom parlamentu- saboru te mogućnosti očuvanja etničkog, vjerskog i jezičnog identiteta. Upravo ovo posljednje omogućuje da pripadnici manjinskih zajednica njeguju svoju kulturu i jezik preko manjinskih asocijacija, raznih udruga, a njihove programe velikim dijelom financira Hrvatska preko javnih poziva za sufinanciranje posebnih programa nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Manjinsko pitanje je bilo posebno istaknuto prilikom procesa pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, a sada taj proces prolazi i Srbija.

Predstavljanje učiteljica budućih prvaša – Adrijana Žarić

Učiteljica i mama prvaša

»Roditelji i zadovoljna djeca su najbolje svjedočanstvo kvalitete«, kaže učiteljica Adrijana Žarić

OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu jedna je od prvih škola u kojima se počela izvoditi nastava na hrvatskom jeziku. Tako su svih proteklih godina, u manjim i većim, pa i kombiniranim odjelima roditelji imali mogućnost odabrati za svoje dijete cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku.

Istu mogućnost imaju i danas, kada se upisuje 21. generacija učenika u nastavu na hrvatskom jeziku. Koliko će djece biti ove godine, ovisi samo od odluke roditelja, a sve njih dočekat će učiteljica **Adrijana Žarić**, koja je sada u kombiniranom odjelu, te ispruća četvrtaše, a zadržava učenike sadašnjeg drugog razreda.

Iskustvo u kombiniranim odjelima

Učiteljica Žarić je već deset godine u školstvu, a od toga devet godine je u hrvatskim odjelima.

»Kada sam počela raditi, jednu godinu sam provela u produženom boravku, a sve ostale godine sam u hrvatskim odjelima i to u OŠ *Ivan Milutinović* u Subotici i Maloj

Bosni, a tri godine sam u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu. Moje dosadašnje iskustvo je rad u kombiniranim odjelima u svim navedenim školama. Iako su kombinirani odjeli mnogima na početku, kao i sve novo, bili nepoznanica, pojedini roditelji imali su odbojnost prema tome. No, kroz godine kombinirani odjeli su se pokazali i dokazali kao nešto izuzetno dobro. Osobito mislim da je to prvenstveno dobro za djecu. Mlađa djeca prije steknu samopouzdanje, lakše se priključe, otvore, uvijek imaju pomoć... Nekada se djeca, osobito prvaši, ustručavaju pitati učiteljicu ili nekog nastavnika ono što ih interesira, pa su im tu malo stariji prijatelji često na pomoći. Oni rado jedni drugima pomažu, imaju veće društvo, šire interese, mlađi se nerijetko žele dokazati pred starijim prijateljima pa se dodatno trude. Tako da je zaista puno toga pozitivnog u kombiniranim odjelima«, priča učiteljica Adrijana i pojašnjava kako će budući prvaši po svemu sudeći biti u kombiniranom odjelu sa sada drugim razredom, kojeg čine četiri djevojčice koje rado čekaju nove prijatelje.

U sklopu škole u Đurđinu je i vrtić, te je tako djeci okruženje već poznato. Tu susreću i drugu djecu i učiteljice, a ono što je također specifično za ovu sredinu jest da je u školi prisutan i veliki broj braće i sestara.

»Veliku većinu djece koja će sada krenuti u školu znamo preko njihovih starijih braća i sestara, jer su dolazili s roditeljima po njih ili nas posjećivali na raznim priredbama i zapravo mi se već viđamo, pozdravljamo i oni znaju tko će im biti učiteljica. Istina, u suprotnim smo smjenama, ali oni se već sada rado dođu javiti i pozdraviti nas«, priča učiteljica.

Svjedočanstvo kao motivacija

Po riječima sugovornice, odluku oko upisa djece u cjelovitu nastavu roditelji najčešće donose zahvaljujući pozitivnom iskustvu susjeda, prijatelja ili nekoga bliskog.

»Mislim da mišljenje sredine ima utjecaja, ali da se ovdje nekako skupa drže roditelji koji se poznaju, druže i koji imaju nekako ista interesiranja. Ako su obitelji aktivne u župi, u zajednici, u KUD-u, često budu i u školi. To sve ih povezuje i drži na okupu. Imam dojam da je pozitivno iskustvo susjeda ili bliske osobe presudno za upis u hrvatske odjele. Roditelji i zadovoljna djeca su najbolje svjedočanstvo kvalitete«, kaže učiteljica Žarić i poručuje djeci i roditeljima kako je za početak škole najvažniji pozitivan stav.

Da se djeca ne plaše nego da imaju slobodu, da se otvore i kažu što žele kako bi se što bolje upoznali. Po riječima učiteljice Adrijane, svaki razred je za sebe posebna ekipa i nepisana pravila se uglavnom prilagođavaju broju i interesu djece.

»Na početku mi je bitno da se bolje upoznamo kako bih mogla što bolje prilagoditi program njihovim interesiranjima i mogućnostima. Konkretno, kod nas gdje su mali odjeli se prilagođavamo onome što je nama prikladno. Nije ista priča kada ste vi u odjelu s 30 djece ili sa šest. Kada ih dobro upoznam, znam kom djetetu što godi i što ga motivira na rad. To je velika prednost – vidjeti kome što fali, dodatno raditi s njima i potpuno prilagoditi nastavu njihovim potrebama, gotovo je individualizirati. Tu ne mislim samo na znanje nego i na ponašanje, osjećanja. Sve je to bitno za njihov razvoj i napredak«, pojašnjava sugovornica.

Naša sugovornica ima i iskustvo rada kada još nisu postojali udžbenici kakvi su danas na školskim klupama, ali, kako je naglasila, i tada su se snalazili na razne načine, te imali veliku podršku HNV-a i pomoć oko udžbenika, nastavnih materijala i svega onoga što im je bilo potrebno za izvođenje kvalitetne nastave.

»Istina je da nam je sada puno lakše raditi jer imamo sjajne udžbenike koji olakšavaju rad. Osobito bih istaknula udžbenik hrvatskog jezika, koji je meni osobno od velike pomoći u kombiniranim odjelima, jer dok se posvetim individualno nekome, drugi mogu raditi samostalno iz udžbenika. To je velika olakšica na satu, ali i njima doma, jer djeca samostalno mogu raditi zadaću«, ističe sugovornica.

Odluka je bila jasna

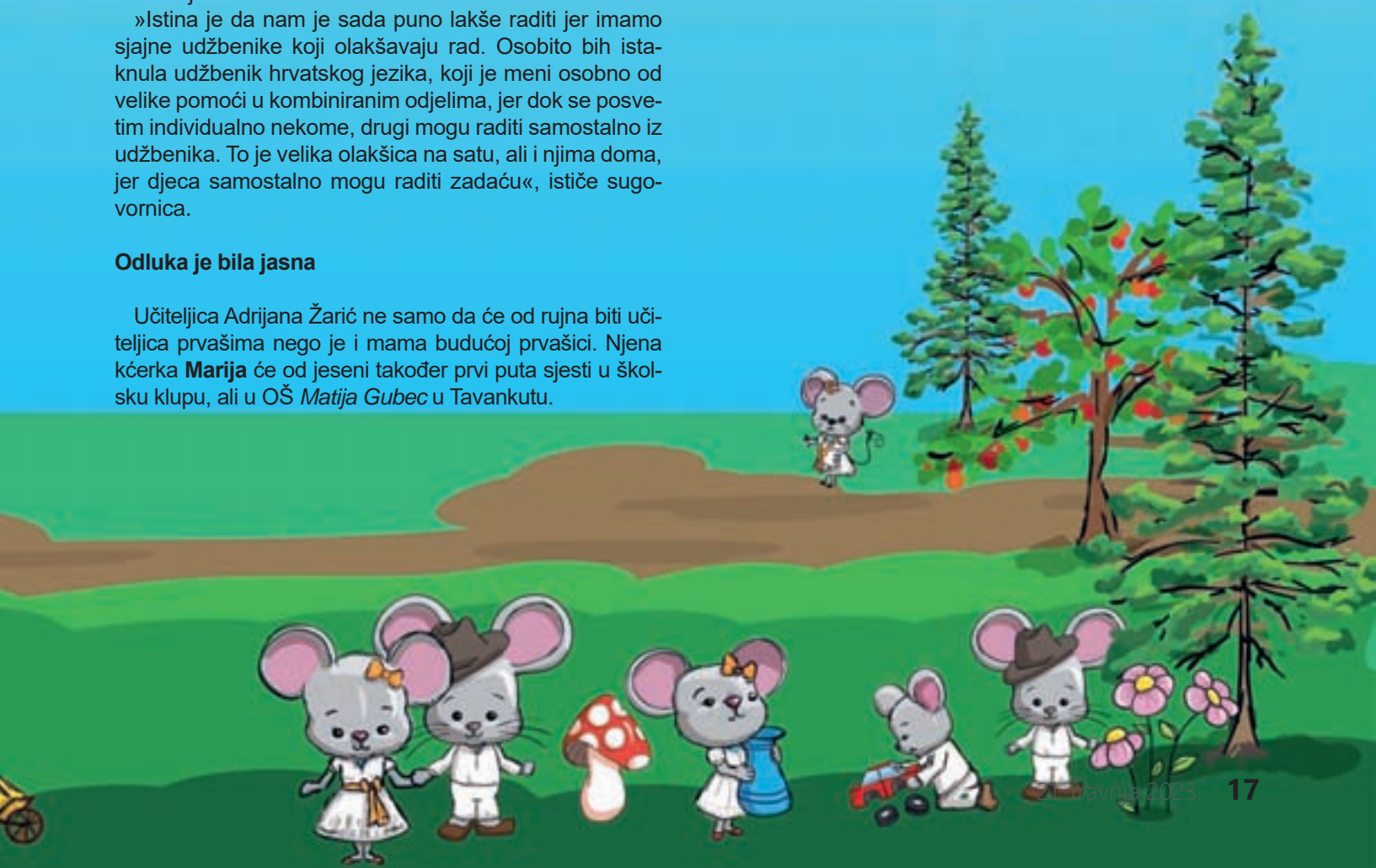
Učiteljica Adrijana Žarić ne samo da će od rujna biti učiteljica prvašima nego je i mama budućoj prvašici. Njena kćerka **Marija** će od jeseni također prvi puta sjesti u školsku klupu, ali u OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu.

»Kod nas nije postojala dvojba oko upisa u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Odlučili smo da će naša Marija ići u hrvatski odjel pa ako treba i sama ili bi eventualno išla u Đurđin u školu. To je neki naš stav i razmišljanje od samog početka. Oboje smo odrasli uz tradiciju i *Gubec* (HKPD *Matija Gubec*) i nekako nam je to bio logičan odabir. No, ono što nas osobito veseli jest da ove godine ima roditelja koji isto razmišljaju kao i mi, bar većina njih, i što će, koliko za sada imam informacije, lijepi broj djece biti u hrvatskom odjelu. Nekako se poklopilo da smo i mi roditelji sličnih generacija, približnih stavova i razmišljanja. Tako i kao učiteljica i mama prvaša imam posebnu tremu. Ne znam kako će sve to biti i kako ćemo se uklopiti. Uzbudjenje i emocije su tu, a vjerujem da ćemo se svi prilagoditi svojim obvezama«, priča Adrijana.

Pitali smo je i što je po njoj bitno i koji razlozi su njih vodili u odluci.

»Prvo bih istaknula posvećenost u radu učiteljica/učitelja, ali isto tako i djece i roditelja. Atmosfera u odjelima je drugačija, obiteljska ali radna. Tu ima prostora za rad i napredak, a mislim da veliku ulogu igra i ono što djeca nose od kuće, odnosno odgoj. Djeca i roditelji imaju slična interesiranja, u istim krugovima se kreću, druže i to ih na neki način povezuje«, priča Adrijana Žarić i dodaje kako su tu i brojne izvannastavne aktivnosti, udžbenici i druge pogodnosti koje, kako je rekla, nisu uvjet za upis nego beneficija.

Ž. V.

»Sjeverna kapija« Srbije

U elektroničkim ili ostalim medijima novinari često koriste za naš grad (Suboticu) izraz »sjeverna kapija Srbije«. Ovakva formulacija podsjeća na srednji vijek kada su gradovi bili okruženi obrambenim zidovima i u grad si mogao ulaziti kroz kapije, naravno uz određenu kontrolu. Ako gledamo u širem kontekstu, onda možemo reći da je Srbija zapravo jedan »grad-država« i sjeverna kapija tog grada-države je Subotica. Takvi su bili gradovi-polisi antičke Grčke. Postojao je zidovima okruženi polis, ali on je bio okružen svojim imanjem obradivom zemljom, voćnjacima i vinogradima, naravno i manjim naseljima, tj. selima. Recimo, u poznati prvi antički grad Mikenu moglo se ulaziti samo kroz jednu kapiju koja se danas zove »vrata s lavovima«. Uopćeno rečeno, kapija je prolaz iz jednog svijeta u drugi. Zato recimo čarobnjak crta oko sebe krug i ako je u tom krugu, onda je »nedodirljiv«, jer nitko ne može ući u taj svijet, jer nema kapije. Za vjernike kršćane postoje kapije Raja (na nebu) ili Pakla (u podzemlju), a svaka kapija mora imati svog čuvara, koji ima moć diskreditacije: koga će propustiti kroz kapiju ili kome će zabraniti ulazak.

U slučaju Raja za kršćane to je Sveti Petar. Zato ga često prikazuju s ključevima privezanim na pojasu, a pomoćnici su mu anđeli. Na ulazu u Pakao vječite grješnike obično dočeka Belzebub sa svojim pomoćnicima đavolima. U kršćanskoj vjeri između Raja i Pakla postoji i jedna međustanica koju zovemo Čistilište u kojem grješnici mogu (ako to žele) okajati svoje grijeha i onda bezgriješno odlaze u drugi svijet: u Raj. Zašto Vam ovo sve pričam? Iz jednostavnog razloga što je prošla dva tjedna (14 dana) aktualni događaj za kršćane bio nakon uskrsnuća Isusov odlazak u tu nebesku državu (carstvo) u koju žele ulaziti svi vjernici iz kruga kršćana. Naravno, pripadnici muslimanske vjere također odlaze u »muslimanski Raj ili Pakao«, budisti odlaze u »sedmo nebo« u Nirvanu, ali oni za nas trenutno nisu bili interesantni. Nego da mi ostanemo kod osnovne teme kapija grada ili države.

Srbija kao »grad-država«

Ranije sam već pisao o tome da u našoj republici polako ali sigurno nastaje jedna konurbacija, zajednica gradova i naselja u kojoj približno živi skoro polovica stanovnika ove zemlje. To je zajednica Beograda i Novog Sada. Nekad sam se šegačio s Novosađanima da oni zapravo žive u

predgrađu Beograda. Izgradnjom »brze željeznice« ova moja nekadašnja šala postala je stvarnost, jer 80 kilometarska razdaljina svladava se za manje od jedan sat. Recimo, neka predgrađa New Yorka su udaljena 100 km od centra (Menhetna). Izgradnja brze željeznice se nastavlja i uskoro će Subotica postati predgrađe ove nove metropole i onda će s pravom nositi ime »sjeverne kapije« Srbije. Inače, suvremeni grad Beograd ima dvije »kapije« grupe visokih zgrada do 35 katova, izgrađenih sedamdesetih godina u prošlom vijeku. Jedna se zove »zapadna kapija« i nalazi se u Novom Beogradu

pokraj autoceste. Sastoji se od dva solitera spojenih na krovu na kome se nalazio jedan rotirajući restoran (danas ne funkcioniše). Druga se zove »istočna kapija« i nalazi se u općini Zvezdara i sastoji se od tri solitera i također je pokraj autoceste (Beograd – Niš). Da podsjetim štovane čitatelje: nekadašnji sl. kr. grad Subotica je imao sedam kapija, najatraktivnija i najpoznatija je bila Somborska kapija. Ona je srušena i ponovo izgrađena »malo dalje« od prvobitne lokacije i s promijenjenom namjenom. Srbija kao »grad-država« ima svoju istočnu

kapiju. To je grad Niš sa svojom aglomeracijom Vranje, Pirot, Dimitrovgrad, Prokuplje i Leskovac. Izgradnja brze željeznice počela je i prema i Nišu. U srcu Šumadije postoji još jedan veći grad, nekadašnja prijestolnica Kragujevac koji zajedno s Jagodinom, Čuprijom i Paraćinom također čini neku vrstu konurbacije. Ovo predviđa i aktualni Prostorni plan Srbije do 2020. (koliko je meni poznato revizija ovog plana još se ne radi). Rezultati Popisa stanovništva 2022. bit će objavljeni u svibnju i lipnju ove godine, onda ćemo točno vidjeti koliki postotak stanovnika Republike živi na spomenutim prostorima i u kojoj mjeri Srbija postaje »grad-država« s gradovima-kapijama.

Dvije »grad-kapije« nedostaju

Na koncu hipoteze o Srbiji kao »gradu-državi« ostale su zasad dvije nedefinirane »grad-kapije«: zapadna i južna. Oko budućnosti prostora zapadne Srbije vode se oštre polemike između pozicije i oporbe (zaštitara okoliša), prije svega zbog rudarenja i proizvodnje sve važnijeg litija (akumulatori za automobil na električni pogon) jer postoji opasnost da se prostor isprazni od stanovništva. Druga, »južna kapija« još nije točno ni definirana, niti znamo kada će se to dogoditi! Zasad toliko o kapijama.

Mikena: »kapija sa lavovima«

Misna zajednica posli misnog vina

Medicinske znanosti već odavno poznaju uporabu raznih vrsta vitamina, proteina i drugih stimulanasa za rast i napredak iz nekog razloga zaostalog i zakržljalog organizma. Njihovim kolegama iz područja veterine također nije nepoznata uporaba antibiotika, anabolika i ostalih *galofaka* u ishrani životinja kako bi se dobilo na sjaju i kilaži. I u jednom i u drugom slučaju, sportskom terminologijom rečeno, radi se o najobičnijem doping-u s jednim ciljem postizanja što boljih rezultata. U domeni duševnoga zdravlja, čija je definicija povjerena psihologiji a liječenje psihijatriji, slične pojave nazivaju se narkomanijom čiji je cilj da se u roku »instant« život od prljave kaljuže pretvori u rajski vrt. I područje umjetnosti – žanr književnost (kasnije i film), odsjek znanstvena fantastika – dalo je i prije medicine i veterine »drogeraškom doping-u« značajan prilog u vidu romana *Dr. Frankenstein* kojega je **Mary Shelley** napisala još na početku XIX. stoljeća kao da je iz vlastitog dlana čitala budućnost razvoja ljudskog roda i uporabu humanoidnih robota i ostale umjetne inteligencije u svakodnevnom životu.

Ni politika, kao što je poznato, na tom planu nikada nije zaostajala. Obećanja, laži, obmane i ostale opsjene djelatnosti oduvijek su bile sredstvo za masovno omamljivanje ljudi, a u novije vrijeme taj trend u stopu prati najnovija tehnološka dostignuća i razvija se u neslučenim pravcima. Jedan od njih – i to baš ovdje kod nas, u Subotici – je i jezikoslovni eksperiment u političke svrhe. Niti nakon tragikomičnih rezultata u obliku *Klupčeta*, *Gramatičkog i pravopisnog i priručnika*, *Bunjevački novina* i ostale hartije od vrijednosti njihovi tvorci nisu se lupnuli po čelu i razmislili o prirodi svog proizvoda. Dapače. Svoj opit nastavili su uvođenjem bunjevačkog govora u kategoriju službenog jezika na teritoriju Grada, čiji rezultati služe – vidi se to na primjeru priopćenja iz lokalne samouprave – kao stimulans za podizanje raspoloženja u ionako sumornoj svakodnevici. Primjera radi, u u obavijesti Tajništva za društvene djelatnosti posljednji pojam iz naziva na bunjevački je »preveden« kao »dilatnost« iako takvo što ne postoji čak niti u *Rečniku bačkih Bunjevaca*. A »dilatnosti« su – kao što to svaki Bunjevac zna osim ovih koji skrbe o njegovoj frizuri u javnosti – poslovi.

Posljednji primjer »proizvodnje neologizama prostom diobom jata« (ikavizacijom) zbio se na zidovima objekata za koje ne znaš ni što im je svrha niti zašto u ovakvom obliku postoje: po snazi su (možda) nešto iznad kućnog savjeta, ali su daleko ispod općinske ili gradske vlasti. Da, riječ je o mjesnim zajednicama koje se odnedavno, dosljedno uporabi službenih jezika u svim sferama javnog života, na teritoriju Grada Subotice zovu i »misne zajednice«. Čak iako ti je, »na drugo razmišljanje«, jasan korijen prvog člana te sintagme (misto); čak iako taj pojam (na strani 206) postoji u *Rečniku bačkih Bunjevaca*, ne možeš se čudom načuditi! Otkud sad to? Pa koga ste živog čuli

(danas ili ranije) da u svakodnevnom govoru rabi izraz »misni« kao opis za »sekretara« ili pak »saobraćaj«? Je li to, recimo, sekretar na misi ili saobraćaj vjernika koji se odvija za vrijeme mise? Onako bez razmišljanja čovjek se, kada vidi ploču s natpisom »Misna zajednica«, može zapitati i je li to zgrada u kojoj zajednica održava mise ili je pak prije no što je postavila ploču na zid ista ta zajednica popila bar kalež misnog vina?

»Zašto ovolika proizvodnja rogozbatnih i današnjem vremenu neprimjerenih kovanica?«, logično će se zapitati razum nesvikao na silovanje svake vrste. Pa vremena **Bogoslava Šuleka**, kada su se diljem Srednje Europe narodi (uglavnom slavenski) opirali masovnom nanosu stranih riječi u vlastiti leksik stvaranjem odgovorajućih prijevoda u novi oblik, uglavnom su iza nas, o čemu najbolje svjedoči rječnik kojim se na ovim prostorima danas služe poglavito mladi. Iako je objektivno zaista teško, zapravo nemoguće, ući u misaone procese tvoraca »misni dilatnosti«, ipak neki njihovi postupci daju smjernice u kom pravcu treba ići da bi se dokučila logika kojom se rukovode prilikom stvaranja ovakvih riječi i izraza. Osim već spomenute »proizvodnje neologizama prostom diobom jata« (ikavizacije svega i svačega, o čemu najbolje svjedoči »viverica« iz *Klupčeta*), jedan od ključnih razloga zacijelo se može naći i u povijesnom kontekstu, jer je pojam mjesne zajednice nastao znatno kasnije od posljednjeg daha bunjevačkog govora u javnoj uporabi. Otuda se i pojam »misni« sa značenjem mjesta pojavio kao dijalektalni zaperak s ciljem da, zajedno sa svojim stablom, donese zdrav jezični plod. To što je malo genetski modificiran, a kvalitativno jako problematičan i tako nema veze. Nema, naime, nijednog dide ni majke u Varoškoj kući da odvoji kukolj od žita.

Z. R.

Život u naseljima gdje žive Hrvati (X.)

Hrtkovci – strah od izumiranja

»Prošle godine kršteno je samo četvero djece, a crkveno se vjenčao samo jedan par. Nažalost, prošle godine umrlo je 28 osoba. Slična je situacija i u filijalama Nikinci i u Platičevo. U Nikincima ima 47 kuća i 338 katolika. U Platičevu u 178 kuća živi 438 katolika. Dosta stanovništva je devedesetih godina iseljeno s ovih prostora i zbog toga ne možemo očekivati neke velike pozitivne promjene«, navodi župnik Ivica Živković

Današnji naziv srijemskog sela Hrtkovci datira iz XVIII. stoljeća. Hrtkovci su koncem tog stoljeća bili školsko, obrtno i poljodjelsko središte južnog Srijema. Prema popisu iz 1910. godine, Hrtkovci su imali 2.518 stanovnika. Hrvatski jezik govorilo je njih 1.444, rimokatolika je bilo 2.381, a pravoslavnih vjernika samo 71. Početkom 70-ih godina prošlog stoljeća u Hrtkovcima je živjelo 3.000 stanovnika. Hrvata je bilo 1.500, Mađara 700, koliko je bilo i Srba, oko 180 Hrtkovčana izjašnjavalo se kao Jugolaveni, a postojala je i mala zajednica Slovaka. Hrvati su većinski narod u Hrtkovcima bili i prije rata 90-ih godina kada su činili više od 40 posto stanovništva. Danas je u mjestu tek 452 katolika.

Sedam puta više umrlih od krštenih

Broj novorođene i krštene djece je sve manji, a mladi se, prema riječima hrtkovačkog župnika vlč. **Ivice Živkovića**, sve rjeđe odlučuju za treće dijete.

»Prema matici krštenih, prošle godine kršteno je samo četvero djece, a crkveno se vjenčao samo jedan par. Na-

žalost, prošle godini umrlo je 28 osoba. Slična je situacija i u filijalama Nikinci i u Platičevo. U Nikincima ima 47 kuća i 338 katolika. U Platičevu ih je najveći broj. U 178 kuća živi 438 katolika. Dosta stanovništva je devedesetih godina iseljeno s ovih prostora i zbog toga ne možemo očekivati neke velike pozitivne promjene«, navodi župnik Živković i ističe da opstanak zajednice u budućnosti vidi u ujedinjavanju i spajanju tri sela.

»U sva tri sela ima mladih školskog i srednjoškolskog uzrasta. Djeca mlađeg uzrasta su redovita na vjeronauku i svetim misama i to je za svaku pohvalu. Stariji župljani se najčešće okupljaju u svojim župama. S radošću su primili vijest o osnivanju kulturne udruge u Hrtkovcima, prvenstveno kako bi sačuvali svoj identitet, običaje, povijest i svoj jezik. Mislim da je vrijeme da se ljude otvore sadašnjosti i budućnosti i da zaborave ružnu prošlost i da smo na pravom putu da to i ostvarimo«, kaže župnik i dodaje da to potvrđuje i dobra suradnja s lokalnom vlašću, točnije s mjesnom zajednicom.

»Suradujemo u realiziranju značajnih projekata, obilježavanju katoličkih i pravoslavnih blagdana, kada smo

gosti jedni kod drugih. Iduće godine obilježiti ćemo 200. obljetnicu župne crkve svetog Klementa pape i mučenika. Za sredstva smo sudjelovali na više natječaja i očekujemo da ćemo iduće godine početi s obnovom crkve i da ćemo obljetnicu proslaviti u zajedništvu», kaže župnik Živković.

Krešimir Tkalac živi na relaciji Novi Sad – Hrtkovci. Svakog vikenda je u svom rodnom mjestu gdje mu žive roditelji i brat.

»Kada je suživot u pitanju, iako govorimo o zajednici koja nestaje, budući da u selu ima oko 200 Hrvata, vidljive su pozitivne primjene. Međutim, mi smo nažalost narod koji nestaje. Najveći dio Hrvata, generacije koja je ostala živjeti u Hrtkovcima od prije 30 godina, umrla je, a njihova djeca žive negdje drugdje. Danas hrvatsku zajednicu na ovim prostorima možemo nazvati ostacima ostataka jer se teško može govoriti o značajnom broju Hrvata ili o njihovoj značajnoj budućnosti. Smatram da će se u narednih 30 godina broj Hrvata ovdje svesti na ispod stotinu«, kaže Tkalac i dodaje da je osnivanje udruge posljednja prilika očuvanja tradicije i kulture hrvatskog naroda.

»Mislim da udruga ima potencijal i da se može dosta toga uraditi, što opet ovisi od toga hoće li ljudi imati volje izboriti se s prvim problemima. Ako bude bilo prvih pozitivnih rezultata, to bi moglo popraviti ovu tmurnu sliku za 30 godina unaprijed. Ipak, optimizam postoji i nadamo se da ćemo s radom udruge postići određene rezultate«, kaže Tkalac.

Selo bez vrtića

Što se tiče uvjeta života u selu, mještani imaju trgovinu, novi Dom kulture, osnovnu školu i u sklopu škole i obvezni pripremni predškolski program, poštu, poljoprivrednu ljekarnu, lovački dom... Cestovna povezanost sa Srijemskom Mitrovicom i Rumom je dobra.

Vrtića u Hrtkovcima nema, ali se krajem ove godine planira početak njegove izgradnje.

»Mještani Hrtkovaca se uglavnom bave poljoprivredom, ali ima dosta mladih zaposlenih u tvornicama u Rumi kojima želimo izaći u susret i omogućiti njihovoj djeci siguran boravak dok su na poslu«, kaže predsjednica Savjeta Mjesne zajednice **Ana Umićević**.

Značajnu potporu Mjesna zajednica dobiva od Općine Ruma. Kao konkretan rezultat te suradnje ističe Dom kulture kulture koji je prije dvije godine završen i opremljen.

»Najveći problem nam je velika frekvencija prometa u selu, ali okončanjem izgradnje auto ceste Ruma – Šabac i taj problem će biti riješen. Što se tiče suživota s pripadnicima drugih etničkih skupina, trudimo se da ispoštujemo sve nacionalne manjine i izgradimo međusobnu toleranciju. Odlazimo na proslavu blagdana naših susjeda katoličke vjeroispovijesti, oni dolaze kod nas i drago nam je što je u selu osnovana hrvatska udruga u okviru koje će se njegovati kultura i običaji hrvatske zajednice«, kaže Umićević.

Riječ mještana

»Bavim se poljoprivredom kao i većina starijih mještana Hrtkovaca«, kaže **Ivan Horvat** i dodaje: »U ekonomskom smislu nisam zadovoljan. Što se tiče međuljudskih odnosa, mogu reći da je puno bolje nego što je bilo prije. Uvjeti za život su dobri. Ceste su obnovljene i imamo dobru povezanost sa susjednim gradovima što je od velikog značaja«.

Anica Blažić je angažirana u gotovo svim poslovima župe. Rođena je u Hrtkovcima i ostala je tu živjeti.

»Uklopila sam se u život s drugim ljudima. Osobno mi nikada nije bilo važno tko je koje vjere nego kakav je čovjek. Važno je da imamo miran život i dobar suživot. Župa mi puno znači, ali i osnivanje hrvatske udruge. Mislim da je to jedan od dobrih načina privlačenja mladih i njihovo uključivanje u kulturne aktivnosti.«

Mladi **Andrija Dort** kaže da u selu ima nekoliko kafića gdje se mladi druže, ali da su njemu osobno najomiljenija druženja koja se organiziraju u župi. Djelovanje u župi utjecalo je na izbor životnog poziva.

»Dugi niz godina idem redovito u crkvu. Ostao sam vjeran svojoj vjeri. Ministrant sam i redovno odlazim na susrete mladih koje organizira Srijemska biskupija. To nam je prilika da upoznamo i druge mlade iz naše zajednice. Pohađam Srednju poljoprivrednu školu u Rumi i želja mi je da upišem teologiju. Vjerujem da ću uspjeti u tome i da ću se tim pozivom i baviti«.

S. D.

Mali maturalec u organizaciji HNV-a

Zagreb – Sinj – Split

Među 34 maturanta koja su išla na ekskurziju najviše ih je bilo iz Subotice, odnosno Male Bosne gdje se odvija cjelovita nastava na hrvatskome jeziku, dok učenici koji su išli iz Sombora, Monoštora, Berega i Đurđina slušaju hrvatski kao izborni predmet

Učenici osmih razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku i izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća boravili su od 11. do 15. travnja na Malom maturalcu u Zagrebu, Sinju i Splitu. Među 34 maturanta koja su išla na ekskurziju najviše ih je bilo iz Subotice, odnosno Male Bosne gdje se odvija cjelovita nastava na hrvatskome jeziku, dok učenici koji su išli iz Sombora, Monoštora, Berega i Đurđina slušaju hrvatski kao izborni predmet.

Prva dva dana osmaši su boravili u hrvatskoj prijestolnici – Zagrebu – gdje su imali prigodu upoznati povijesnu jezgru grada, obići Muzej iluzija, Tehnički muzej *Nikola Tesla* te Park Maksimir i Zoološki vrt Grada Zagreba. Uslijedio je posjet Gradu Sinju – Muzeju Sinjske alke, Svetišu Gospe Sinjske i utvrdi Kamičak. Drugi dio puto-

vanja učenici su proveli u Splitu gdje su uživali u razgledanju grada panoramskim autobusom te obišli splitske znamenitosti. Maturanti su bili smješteni u učeničkim domovima u Zagrebu i Splitu.

Obnovili poznanstva

Maturantica **Lea Molnar** iz Subotice, učenica cjelovite nastave na hrvatskome iz *Matka Vukovića*, kaže kako joj je ovo bila ekskurzija za pamćenje zbog dobrog društva i interesantnih destinacija koje su obišli. »Jako sam se dobro provela na ekskurziji. Bili su mi tamo dobri prijatelji i svidjelo mi se što sam upoznala i nove. Sprijateljila sam se s djevojkom iz Berega. Od mjesta koje smo obišli najviše me se dojmio Split i Sinj«, kaže Lea.

Monoštorac **Veljko Rajačić** pohađa izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i također nam priča da je ovo bila ekskurzija za pamćenje. Posebno ga je dojmio Sinj, jer je o njemu slušao kao mali, a nikada nije bio, budući da ima rodbinu koja potječe odatle. Rajačić kaže i kako mu je lijepo bilo što je vidio prijatelje iz drugih mjesta s kojima je bio u Novom Vinodolskom prošle godine na profesionalnoj orijentaciji.

Organizacijom putovanja i ponašanjem djece zadovoljan je i razrednik maturanata iz *Matka Vukovića* **Tomislav Rac**.

»Djeca su bila fenomenalna. Oni su takva kompaktna, homogena ekipa koja se međusobno poštuje jer se poznaju od malena, što se vidi. Za nekoga tko radi 20 godina u prosvjeti, kao što sam ja, jako je lijepo vidjeti djecu koja se toliko međusobno poštuju i surađuju. Oduševilo me je kod njih i što su sami sebi organizirali igre i zabave. Djeca su svjesna svoje pripadnosti, svojega porijekla, interesira ih Hrvatska ali poštuju i drukčije od sebe. Sve pohvale imam i za organizatore putovanja«, kaže Rac.

Razrednik je istakao i važnost povoljne cijene ekskurzije jer su, kako je istakao, zahvaljujući sufinanciranju koje je prisutno na putovanjima hrvatskih odjela, ekskurzije kvalitetne i više djece ih može priuštiti.

Dobri domaćini

Uz profesore, s učenicima su na izletu boravili u ime organizatora putovanja Hrvatskog nacionalnog vijeća

članica Izvršnog odbora HNV-a zadužena za obrazovanje **Nataša Stipančević** i voditelj Kabineta predsjednice HNV-a **Filip Čeliković**.

Predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje Nataša Stipančević istakla je značaj putovanja koje ova ustanova organizira, jer preko njih učenici upoznaju Hrvatsku, a i međusobno se upoznaju i druže.

»U ovakvim aktivnostima vidimo koliko su naša djeca lijepo odgojena, što ne kažemo samo mi nego svi gdje god odemo. Oni su prava mala zajednica, predivno ih je gledati kako se druže. Iako na ekskurzije idu učenici iz raznih mjesta diljem Vojvodine, posljednjih dana putovanja se ni ne vidi ta razlika među njima – svi su kao jedno. Maturalna putovanja koja HNV organizira dulji niz godina za učenike nastave na hrvatskom jeziku iznimno su važna kako bi se naša djeca upoznala i povezala sa svojom matičnom domovinom, doživjela njezine ljepote i povijest, a pritom njegovala zajedništvo među sobom koje će se nastaviti u srednjoj školi«, rekla je Stipančević.

Predsjednica Odbora za obrazovanje istakla je i kako bi organizacija ovakva putovanja bila teško izvodljiva bez podrške institucija i pojedinaca iz Hrvatske:

»Velika hvala ravnateljici Učeničkog doma *Marije Jambrišak* **Josipi Galić** iz Zagreba i ravnatelju Učeničkog doma u Splitu **Mladenu Kamenjarinu** koji su osigurali besplatan smještaj našim osmašima te gospodinu **Goranu Ugrinu** i Gradu Sinju na njihovom gostoprimstvu.«

J. D. B.

Novi sjaj Čontoševog križa

Davor Francuz, mladi poljoprivredni inženjer iz Monoštora, nedavno je kupio zemlju na izlazu iz sela prema Somboru, na kojoj je bio stari križ. Još dok je planirao kupiti njivu, Davor je planirao da će obnoviti križ, a dodatni poticaj bilo mu je to što je rodbinski vezan za obitelj Francuz koja je kroz nekoliko generacija bila vlasnik njive, gdje je **Josip Francuz** 1928. godine i podigao križ. Isto tako i Davorova obitelj generacijama je vezana uz crkvu.

»Moj pradjed po ocu **Stipan Francuz** bio je 30 godina zvonar u crkvi sv. Petra i Pavla u Monošturu. I kasnije je naša obitelj bila privržen crkvi i kada sam kupio tu zemlju na kojoj je bio stari križ, normalno je bilo da sam odmah planirao obnoviti ga«, kaže Davor.

Zemlju je kupio od **Marije Glavaš**, rođene Francuz, i odmah je počeo obnovu križa.

»Pomogli su mi prijatelji, a posebno bih istaknuo **Sašu Kovača (Truminog)**. Križ je bio u baš lošem stanju. Postavili smo korpus križa, Gospu koja nedostaje, uredili prostor oko križa«, kaže Davor.

Križ koji je Davor obnovio podigao je Josip Jozo Francuz (iz obitelji **Čontoševih**). Jozo je imao tri sina: **Marina, Stipana i Adama** i tri kćeri: **Pavliju, Đulu i Maricu**. Na putu od Monoštora za Sombor, s desne strane, dva kilometra od Sombora Jozo je imao pet jutara zemlje i salaš, a sa suprugom **Tonkom** (rođenom **Đanić**) podigao je 1928. godine križ između ceste i njive. Na križu je pisalo »U slavu Božiju«.

Kada je već bio u poodmaklim godinama, Jozo se sa suprugom seli sa salaša u selo, a na salašu žive njihov sin Marin sa suprugom **Mandom** (rođena **Periškić**) s obitelji. Nakon preseljenja sa salaša u Monoštor, Jozo je svakog dana išao u crkvu, a kada je u vrijeme Batinske bitke od savezničke avijacije stradala kuća u Monošturu, on i supruga opet se vraćaju na salaš.

Đula Marijanović, kći Jozinog sina Marina, kaže da je salaš srušen pedesetih godina prošlog stoljeća. S pono-

som kazuje da se posebno njen otac Marin brinuo o križu te ga je i obnavljao. Nakon Josipove smrti parcela od pet jutara se dijeli nasljednicima. U diobi nasljedstva Marin dobiva dio zemlje gdje se nalazio salaš na kojem je već živio. Zemlju na kojoj je križ nasljeđuje Jozin sin Stipan, a nakon njegove smrti njegova kći **Marija Glavaš**.

Đula Marijanović s ponosom ističe da se i po podjeli imanja kada se išla obrađivati zemlja uvijek odmaralo i blagovalo pokraj križa, bez obzira na kojoj se njivi radilo.

Ž. Š.

Obitelj Olka podigla novi križ

Svjedočanstvo vjere

Na Bečar ataru, između Mirgeša i Male Bosne, u nedjelju, 16. travnja, podignut je novi sakralni objekt – križ na teritoriju župe Presvetog Trojstva u Maloj Bosni. Križ je na slavu Isusu podigla obitelj **Laze** i **Marije Olka**.

»Dugo sam spominjao supruzi Mariji da sam ostao jedini nositelj prezimena Olka, a kako se to prezime ne bi izbrisalo, supruga je došla na ideju da podignemo križ na zemlji mog oca **Vece**. Od rane mladosti sam radio u poljoprivrednim mašinama i vjera u Oca nebeskog me je sačuvala da svih ovih godina ne budem ozlijeđen«, priča Lazo Olka i pojašnjava kako su nakon premjeravanja geodeta i određivanja mjesta gdje će biti križ sami postavili temelje.

Ogradu i armaturu je također sam izradio, kao i projekt, odnosno nacrt kako će izgledati križ i postament. Po njegovim

riječima, tekst koji se nalazi na križu, osmislila je supruga Marija.

Križ je napravljen od granita zvanog afrička impala, a kada je urađena strojna obrada donesen je u sedam dijelova. Lazo je sve polijepio i sastavio u tri dijela, koji su preveženi do mjesta gdje je sada i postavljen. Kompletan križ s postamentom teži više od četiri tone.

»Ovim putem se želim zahvaliti **Paji Ivankoviću**, njegovom sinu **Grgi** i zetu **Borisu**, koji su pomagali kamionom i dizalicom prilikom montiranja križa. Kako bi ovaj križ bio uveden u zemljišne knjige, podnio sam zahtjev kod geometra i u Zavodu za zaštitu spomenika kulture, te će ovaj križ kao križ krajputaš biti i zaveden«, priča Olka.

Blagoslovu križa prethodilo je misno slavlje koje je predvodio vlč. **Dragan Muharem** u mjesnoj crkvi u Maloj Bosni, koji je među ostalim rekao:

»Bogu hvala što obnavljamo već postojeće i što podižemo nove križeve. Tako svjedočimo našu vjeru, Krista raspetoga i Krista uskrsloga. Kada vidimo križ u polju ili kraj puta, prekrižimo se jer je to znak našeg spasenja. Križevi su znak da smo tu, da nas još ima i da nam je vjera živa, da poštujemo vjeru dobivenu od naših predaka ali i da je ostavljamo budućim pokoljenjima. Obitelj Olka je podigla ovaj križ, neka bude na blagoslov njima, ali i zemlji na kojoj se nalazi.«

Križevi krajputaši predstavljaju simbol vjere i kršćanstva na ovim prostorima, te ujedno i podsjećaju na patnju koja je sastavni dio čovjekova života. Obnovom i podizanjem novih križeva budućim naraštajima ostavljamo svjedočanstvo vjere.

H. R.

Naši gospodarstvenici (CXLII.)

Dekorativni program kao proširenje obiteljskog posla

»Ubrzo smo našu novu ponudu počeli objavljivati na Instagram i Facebook stranici nakon čega su nam se počeli javljati zainteresirani kupci, ne samo iz Srijema već i iz ostalih dijelova Srbije i susjedne Hrvatske. Nakon nekoliko mjeseci rada mogu reći da sam zadovoljna prodajom«, kaže Dušica Žeravica

Trgovačko poduzeće Gvožđar Inex doo Šid osnovano je prije 30 godina. Bavi se prodajom robe široke potrošnje: bijele tehnike, vodovodnog i električnog materijala, šrafovske robe, namještaja za kupaonice, boje i lakova, fasaderskog programa, a odnedavno asortiman je proširen i na prodaju ukrasnog namještaja i pratećeg dekorativnog programa za uređenje stambenog prostora. U rad poduzeća uključena je cijela obitelj **Žeravica**: otac **Marko**, sinovi **Goran** i **Saša** i snaha **Dušica** i 17 djelatnika. Na ideju o proširenju asortimana dekorativnog programa došla je Dušica prije šest mjeseci. Željela je spojiti lijepo i korisno i iskoristiti svoj smisao za dekor u obiteljskom poslu.

Višegodišnje iskustvo i nove ideje

Njena dugogodišnja želja se ubrzo i ostvarila. Poslovni prostor, u sklopu kojeg se nalazi salon keramike je uredila uz pomoć dvije djelatnice: **Andreje** i **Maje**. U jednom dijelu prostora je smjestila ukrasni namještaj i popratni dekorativni program koji je ukusno i s puno ljubavi usklađen s ambijentom koji potencijalni kupci mogu prenijeti u vlastiti dom.

»Već dugi niz godina radim sa suprugom u našoj tvrtki. Tijekom proteklih godina stekla sam radno iskustvo, usavršila svoje znanje u kalkulaciji, knjigovodstvu i surađivala sam s mnogim dobavljačima. Budući da i sama volim

uređivati svoj dom i često nešto mijenjati i dopunjavati, imala sam želju ovaj svoj dar prenijeti i na posao. Od supruge sam dobila punu podršku i krenula u realizaciju svoje poslovne ideje. Prvo sam kontaktirala već poznate dobavljače i pronašla nove, koji se bave prodajom dekorativnog programa», ističe Dušica Žeravica.

Kanabei, ukrasne fotelje, stolići raznih boja, lampe... samo su dio dekorativnog asortimana koji danas krasi poslovni prostor.

»Za početak mi nisu bila potrebna velika financijska sredstva. Prvo sam naručila dekorativni program koji sam postavila u dio poslovnog prostora koji sam uredila zajedno sa svojim djelatnicama. One su s oduševljenjem prihvatile moju ideju i uključile se u posao. Bilo mi je važno da potencijalni kupci prvo vide našu novu ponudu. Spoznaja da su zainteresirani bio mi je dodatni poticaj za

ti katalog i poručiti željenu robu. Na raspolaganju smo za svaki dogovor i isporuku na kućnu adresu. Također, u posao smo uključili i mlađe članove svoje obitelji, djecu i djelatnice, koji na Instagram stranici Salon keramike *Gvožđar Inex*, redovito objavljuju fotografije naših noviteta. Trudim se obogatiti ponudu i uskladiti je s blagdanima i da uvijek bude nešto novo. Do sada smo imali božićnu, osmomartovsku i uskrсну ponudu i u skladu s blagdanima smo i ukrali ambijent. Trudimo se da izlazimo u susret svojim kupcima, da im omogućimo popuste kako bi naši proizvodi bili pristupačni svima«, kaže Dušica.

Što se tiče isplativosti, naša sugovornica kaže da je zadovoljna prodajom ali da ima želju proširiti asortiman ali joj za to treba veći izložbeni i prodajni prostor.

»Osim dekorativnog namještaja, želja mi je proširiti asortiman s dodatnim pratećim sadržajem: posteljnom, zavjesama, lusterima, lampama i drugim ukrasnim detaljima za dom. Već sam stupila u kontakt s potencijalnim dobavljačima. Međutim, za to nam treba veći prostor. U poslovnom prostoru u kojem je trenutno izložen naš dekorativni program, nalazi se salon namještaja za kupaonicu, boje i lakovi. Bilo bi lijepo kada bismo uspjeli kupiti mjesto, veći poslovni prostor, gdje bismo izložili bogatiji asortiman. Također, bilo bi nam od koristi dostavno vozilo. No, to si ne možemo priuštiti bez subvencija i pomoći države«, kaže gospodarstvenica iz Šida.

Također navodi da joj je u planu širenje internet prodaje. U skladu sa suvremenim tokovima nove tehnologije tu vidi mogućnost bolje prodaje, ali i dodatni poticaj mlađim ukućanima da se više uključe u posao.

»Za sada su to samo planovi, ali nadam se da ću ih uspjeti realizirati. Važno je da sam napravila prvi korak u svom poslovanju i da su rezultati vidljivi. Osim dobiti koja je iznimno važna u poslu kojim se bavim, uspjela sam ispuniti sebe što mi je i bila pokretačka ideja. Sretan je svaki čovjek koji se može baviti poslom koji voli. Drago mi je što sam u tome uspjela. Sada s radošću i s puno više entuzijazma idem na posao. Uvijek s nekim novim poslovnim idejama. Srce mi je uvijek puno kada mogu usrećiti drage ljude, a sada sam još sretnija kada vidim zadovoljna lica svojih kupaca. Mislim da je u tome tajna poslovnog uspjeha, raditi posao koji voliš i usrećivati ljude oko sebe. To je moje ispunjenje u životu i radosna sam uvijek kada su ljudi oko mene zadovoljni«, kaže naša sugovornica na kraju razgovora.

S. D.

dalji rad. Ubrzo smo našu novu ponudu počeli objavljivati na Instagram i Facebook stranici nakon čega su nam se počeli javljati zainteresirani kupci, ne samo iz Srijema već i iz ostalih dijelova Srbije i susjedne Hrvatske. Nakon nekoliko mjeseci rada mogu reći da sam zadovoljna prodajom. Vidljivo je da su kupci posebno žene, zainteresirane za moderno i suvremeno uređenje doma, te se svojom ponudom nastojimo uklopiti u svaki dio ambijenta«, kaže naša sugovornica.

Kataloška i internet prodaja

Osim ponude koja je dostupna u poslovnom prostoru, kupcima je omogućena i kataloška prodaja i mogućnost narudžbe.

»Trenutno nemamo dovoljno prostora za izlaganje veće ponude. Svaki zainteresirani kupac može pogleda-

Književna večer Lajče Perušića u Zagrebu

ZAGREB – Predstavljanje dviju knjiga poezije **Lajče Perušića**, hrvatskog autora podrijetlom iz Subotice, održano je u utorak u Zagrebu, u Knjižnici *Bogdan Ogrizović*. Predstavljena je njegova nova knjiga *Jarka svitanja* kao i naslov *Vrijeme vrlina* iz 2020. godine. Obje knjige objavljene su u nakladni Društva vojvođanskih i podunavskih Hrvata iz Zagreba.

Osim autora, na promociji su govorili i recenzenti knjiga, književnik i književni kritičar **Đuro Vidmarović** i novinar i književnik **Tomislav Šovagović**. Voditeljica programa bila je **Marija Kadović**. Stihove su čitale studentice **Ines Vujević**, **Magdalena** i **Matija Kadović**.

Nova knjiga Marice Mikrut

SOMBOR – Knjiga pjesama **Marice Mikrut** *Korak do sna*, objavljena u nakladi autorice, predstavljena je u utorak u Mađarskoj građanskoj kasini u Somboru. Son-

ćanka koja živi u Somboru, Mikrut je pučka pjesnikinja koja stvara na standardnom hrvatskom jeziku i šokačkoj ikavici, a njezini stihovi su zavičajne i duhovne tematike. Osim autorice, o knjizi su govorili: recenzentica **Mirjana Crnković Horvat**, književnica **Ruža Silađev** i vlč. **Marinko Stantić**. Moderatorica je bila **Marija Šeremešić**.

Preprekovo proljeće u Novom Sadu

NOVI SAD – HKUPD *Stanislav Preprek* organizira pjesničku manifestaciju *Preprekovo proljeće* koja će biti održana u subotu, 22. travnja, u Malom amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu. Početak je u 19 sati.

Koncert osječke Akademije u Novom Sadu

NOVI SAD – Akademija za umjetnost i kulturu iz Osijeka gostuje u utorak, 25. travnja, u Novom Sadu gdje će studenti i profesori Akademije prirediti koncert u Sinagogi s početkom u 20 sati.

Nastupaju solisti i Akademski mješoviti zbor, a izvodi se oratorij hrvatskog skladatelja **Brune Vlaheka**: *Stabat Mater*, za sopran, bariton, dva klavira i mješoviti zbor op. 37. Sudjeluju: **Anja Papa** (sopran), **Berislav Jerković** (bariton), **Katarina Makević** (klavir), **Davor Dedić** (klavir) i Mješoviti zbor osječke Akademije.

Dirigentica je **Antoaneta Radočaj-Jerković**. Koncert organizira Muzička omladina Novog Sada, a ulaz na koncert je besplatan.

GRAD SUBOTICA
GRADSKA UPRAVA
TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO

U skladu s člankom 45.a Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021)

o g l a š a v a RANI JAVNI UVID POVODOM IZRADE

IZMJENE I DOPUNE PLANA DETALJNE REGULACIJE ZA DIO PROSTORA ISTOČNO OD MAJŠANSKOG MOSTA DO BIVŠEG KOMPLEKSA LIVNICE I ZAPADNO OD MAJŠANSKOG MOSTA DO ULICE ARSENIJA ČARNOJEVIĆA I ALEJE MARŠALA TITA

Odluka o izradi navedenog plana je objavljena u *Službenom listu Grada Subotice*, broj 3/2023.

Rani javni uvid bit će održan u trajanju od 15 dana, od 24. travnja do 8. svibnja 2023. godine radnim danima od 8 do 12 sati, u Gradskoj upravi Subotice, Trg slobode 1, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, ured br. 204.

Tajništvo za građevinarstvo, kao nositelj izrade navedenog plana, organizira rani javni uvid u cilju upoznavanja javnosti s općim ciljevima i svrhom izrade navedenog plana, mogućim rješenjima za razvoj prostornih cjelina, mogućim rješenjima za urbanu obnovu, kao i efektima planiranja.

Pozivaju se tijela, organizacije i javna poduzeća koji su ovlašteni utvrđivati uvjete za zaštitu i uređenje prostora i izgradnju objekata da daju mišljenje u pogledu uvjeta i neophodnog opsega i stupnja procjene utjecaja na životni okoliš.

Pravne i fizičke osobe mogu dostaviti primjedbe i sugestije u pisanoj formi Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), Trg slobode 1, od 24. travnja do 8. svibnja 2023. godine.

Primjedbe i sugestije pravnih i fizičkih osoba koje evidentira nositelj izrade mogu utjecati na planska rješenja.

Blaško Rajić u Somboru, Dositej o Bunjevcima

22. travnja 1926. – *Neven* donosi članak **Josipa Đide Vukovića**, koji na napade radikalskih listova *Subotičkog glasnika* i *Bunjevačkih novina* odgovara: »Dajte Bunjevcima slobodne izbore i vidit će te što su Bunjevci. Bunjevci imaju toliko hrvatske svijesti, da se ne će iznevjeriti svome hrvatstvu. I kad Hrvati dođu do riječi u Subotici i u svim općinama, gdje žive, prestat će jadikovanja. A to će se dostignuti još kod prvi izbora. Zato uzaludno je svako nastojanje stvarati od Bunjevaca ono, što oni nikad ne će biti. Uzaludna je svaka prijetnja i i zastrašivanje«.

23. travnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 22. travnja skupina somborskih Hrvata Bunjevaca pod vodstvom tamošnjeg prvaka **Antuna Matarića** krenula u Zagreb na veliku proslavu i prvu javnu priredbu bačko-baranjskih Hrvata u Zagrebu. Istoga dana prije podne je kroz Sombor prošao i »vođa Hrvata-Bunjevaca«, župnik subotičke župe sv. Roka **Blaško Rajić**, »koji ima najviše zasluga za širenje hrvatske svijesti među našim Bunjevcima«. Rajić se na somborskom kolodvoru zadržao u kraćem razgovoru sa svojim prijateljima. Zatim je nastavio put s drugim prvacima iz Subotice.

24. travnja 1936. – *Smotra* piše da se **Stjepan Doljanin**, subotički odvjetnik, odazvao molbi golubinačkih seljaka da o slavi pravoslavne crkve u Golubincima (Đurđevdanu) održi jedno predavanje za lokalno seljaštvo. U Golubincima žive Srbi i Hrvati izmiješani u najljepšoj slozi. Doljanin, i sam rodom iz Golubinaca, održat će predavanje o političkoj povijesti prečanskih Srba i Hrvata u 19. i 20. st. U isto vrijeme, u Golubincima će se proslaviti stogodišnjica hrvatske himne tekstopisca **Antuna Mihanovića**.

25. travnja 1920. – *Zastava* donosi članak subotičkog učitelja **Toše Iskruljeva**, koji uspoređuje Srpsku čitaonicu i Pučku kasinu. »U srpskoj čitaonici možete čitati i hrvatske i bunjevačke novine, a u bunjevačkoj kasini nećete nikada vidjeti ni jedne srpske novine, jer su im srpske novine strane. Što će se čitati u kasini, za to se brinu **Lukić** i pohrvaćeni Švaba **Hartl** koji je ljetos došao iz Osijeka«.

26. travnja 1939. – *Ozbor* donosi kratak članak pod na-

slovom *Svjedočanstvo Dositeja Obradovića* o Bunjevcima i Šokcima. Dositej tvrdi da je naziv Bunjevac zapravo derogativan. Tim imenom Srbi zovu svoje katoličke susjede.

27. travnja 1972. – *Novosti* (Beograd) pišu da Aktiv komunista HKUD-a *Bunjevačko kolo* na svom sastanku od 25. travnja donio odluku da se pored već isključenih članova društva, koji su se povezali s Maticom hrvatskom (Geza Kikić, **Jakov Kopilović**, **Grgo Bačlija** i **Ivo Stantić**) predloži upravnom odboru da isključi iz uprave i društva još jednu grupu članova, čija je aktivnost ocijenjena kao negativna.

28. travnja 1939. – *Subotičke novine* pišu da je **Stipan Dekić** priredio u Beregu zabavu u korist šokačkih studenata. Momci i djevojke su lijepo izveli kazališne komade, koje je priredio **Matija Tucakov**, učitelj. I Dekić i Tucakov

su mnogo truda uložili u organiziranje ovog događaja. Poslije zabavnog programa, priređena je sabirna akcija. Člankopisac naglašava da je u prošlosti bilo malo dobrotvora koji su pomogli šokačke učenike. Kao iznimku izdva-
Ladislava Vlašića, liječnika iz Sombora: »Jedini, koji je svakoga primio i pomagao i djelom i riječju jest dr. Ladislav Vlašić. On je dijelio na sve strane ali samo nije mogao sve zadovoljiti. No on je pokazao primjer koji svijetli i koji će ostati vječan dokle god bude bačkih Hrvata«.

Maja Poljak Petrović, akademska slikarica iz Starčeva

Ljepota koja slavi prirodu

U njezinom radu posebno se ističe motiv čička kojega razvija još od studentskih dana. Taj motiv bio je i u fokusu njezinih izložaba koje je nedavno imala u Beogradu i Zrenjaninu

Priroda i njezine ljepote bili su oduvijek, a ostali i do danas, inspiracija brojnih umjetnika. Jedna od njih je i 46-godišnja akademska slikarica iz Starčeva **Maja Poljak Petrović**. Potječe iz obitelji Poljak sklone umjetničkom stvaralaštvu: njezin otac **Nikola Poljak** je amaterski slikar i glazbenik, baš kao i njezin pokojni stric **Paja Poljak** čije ime nosi umjetnička radionica pri starčevačkom Domu kulture.

Maja Poljak-Petrović diplomirala je slikarstvo na Fakultetu likovnih umjetnosti u Beogradu u klasi profesora **Gordana Nikolića** 2004. godine. Samostalno izlaže od 2002., a izlagala je u Srbiji (Beograd, Pančevo, Zrenjanin, Starčevo, Dolovo, Kovin, Banatsko Novo Selo), Ujedinjenim Arapskim Emiratima (Dubai), Bahreinu (Bahrein), Njemačkoj (Berlin) te Španjolskoj (Cadaques). Sudjelovala je na velikom broju grupnih izložbi u Srbiji i inozemstvu. Dobitnica je i nekoliko nagrada za svoje radove, kako na inozemnim tako i na domaćim natječajima i salonima umjetnosti. Neke od njih su: nagrada za crtež na XII. Bijenalu studentskog crteža SiCG, Beograd (2003.) te Grand prix na 3. Međunarodnom bijenalu

umjetnosti *Artija* u Kragujevcu i II. nagrada za sliku na 17. Likovnom salonu 30X30 u Zrenjaninu 2022. godine. Članica je ULUS-a od 2006. godine.

Crteži i slike

Petrović Poljak stvara u mediju crteža (ugljen, olovka, tuš, akvarel) i slike. Slike realizira u tehnici akrilika, ulja na platnu i kombiniranoj koristeći i neke organske materijale (suhe niti palminog lista, grančice, pijesak...) tako da radovi dobivaju trodimenzionalnost. Po pitanju motiva i tema najviše je, kako kaže, zanima »ljepota koja slavi prirodu«.

»Ljubav prema prirodi osnovni je pokretač moje umjetnosti. Odrasla sam u mjestu koje je okruženo prirodom, imamo rit u koji sam voljela odlaziti, crtala sam cvijeće, drveće, vinovu lozu. Mislim da se svaki umjetnik treba vezati za podneblje odakle je, jer to je ono autentično. I onda da to kroz svoj rad pronosi svijetom«, kaže ona.

U njezinom radu posebno se ističe motiv čička kojega razvija još od studentskih dana. Taj motiv je i u fokusu

njezinih izložaba koje je nedavno imala u Galeriji Doma kulture Studentski grad u Beogradu i zrenjaninskom Kulturnom centru.

»Moji profesori na studijama i nagrade koje sam dobivala prepoznali su čičak kao nešto autentično. Meni je cilj bio da uzmem jedan sasvim običan motiv, koji ljudi skinu i bace, te da mu dam na važnosti i prikažem ga na drugačiji način. Taj motiv sam uporno i istrajno razvijala od figuracije do apstrakcije. Uvećavajući ga i do 100 puta svela sam ga na formu kruga koja ima svoju simboliku savršenosti, vječnosti, univerzuma«, pojašnjava Maja.

Utjecaji Bliskog istoka

Zanimljivo je da je Maja dobar dio života provela na Bliskom istoku, što je utjecalo i na njezin umjetnički izraz i karijeru. Naime, nakon studija, 2004. odlazi živjeti u Bahrein, gdje dolazi u doticaj s tamošnjom likovnom scenom ali i do tada nepoznatim tehnikama.

»Odlaskom u Bahrein došla sam u susret s novim podnebljem. Tamo sam upoznala njihove umjetnike, ali

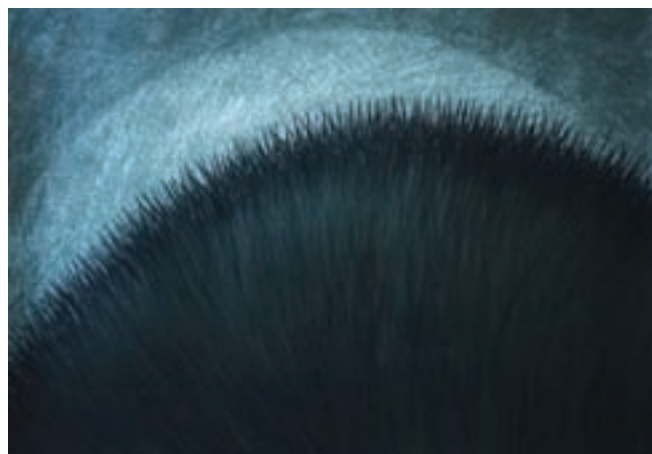
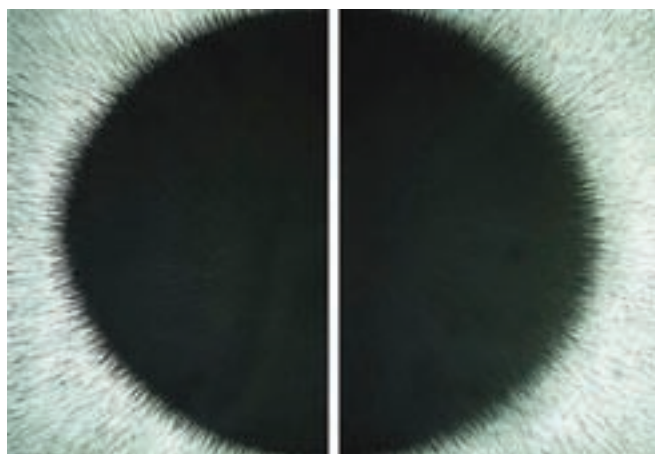
i nove tehnike koje kod nas nisu zastupljene i s kojima sam kasnije eksperimentirala«, kaže ona.

U jednom trenutku upošljava se kao stjuardesa te prelazi živjeti u Abu Dhabi. I pored ovoga posla, bavila se umjetnošću te izlagala. Na sajmu World Art Dubai 2017. dobila je drugu nagradu u konkurenciji najboljeg regionalnog samostalnog izlagača.

»Posao stjuardese omogućio mi je da obiđem svijet i posjetim poznate muzeje i galerije. Ta dva svijeta u kojima sam živjela, od banatske ravnice do pustinjskog okruženja, nastojim spojiti u jednu cjelinu. Spontana kombinacija stilova od realističnog do akcijskog slikarstva i pointilizma omogućila mi je da dođem do vlastitog izraza«, kaže ona.

U rodno Starčevo vratila se 2021. godine te se značajnije posvećuje svojem stvaralaštvu, u statusu slobodne umjetnice. Povratkom u Srbiju bilježi i živu izlagačku djelatnost. U planu joj je, kako kaže, završiti i neke druge cikluse radova vezanih za motive ljudi, arhitekture, starih zanata. Također, i da nastavi svoj rad prezentirati ljubiteljima umjetnosti.

Davor Bašić Palković

Temeljem članka 48. Zakona o radu (*Sl. glasnik RS*, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – odluka US, 113/17 i 95/18 – autentično tumačenje), članka 35. i 36. Zakona o kulturi (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 13/16 i 36/16-ispr, 6/20, 47/21 i 78/21) i članka 26. i članka 33., stavak 1., točka 10 Statuta ustanove Савремена галерија Суботица – Kortárs Galéria Szabadka – Suvremena galerija Subotica, Upravni odbor Савремене галерије Суботица – Kortárs Galéria Szabadka – Suvremene galerije Subotica dana 12. 4. 2023. godine raspisuje:

JAVNI NATJEČAJ

za izbor i imenovanje ravnatelja Савремене галерије Суботица – Kortárs Galéria Szabadka – Suvremene galerije Subotica

Ravnatelj Савремене галерије Суботица – Kortárs Galéria Szabadka – Suvremene galerije Subotica (u daljem tekstu: Galerija) se imenuje na mandatni period od 4 godine.

Kandidat za ravnatelja Galerije treba ispunjavati sledeće uvjete:

- da je državljanin Republike Srbije,
- da ima stečeno visoko obrazovanje na osnovnim akademskim studijama u opsegu od najmanje 240 ESPB, master akademskim studijama, master strukovnim studijama, specijalističkim akademskim studijama, specijalističkim strukovnim studijama, odnosno na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine ili specijalističkim studijama na sveučilištu, područje – Akademija umjetnosti ili sveučilištu iz područja povijesti umjetnosti,
- najmanje pet godina radnog iskustva u kulturi,
- da se odlikuje stručnim, radnim i organizacijskim sposobnostima,
- da se protiv kandidata ne vodi istraga i da nije podignuta optužnica za kaznena djela koja ga čine nedostojnim za obavljanje dužnosti ravnatelja,
- da nije osuđivan za kaznena djela koja ga čine nedostojnim za obavljanje funkcije ravnatelja.

Kandidati za ravnatelja Galerije uz prijavu podnose:

- presliku uvjerenja o državljanstvu Republike Srbije,
- prijedlog programa rada i razvoja Galerije za period od četiri godine,
- ovjerenu kopiju diplome o stečenoj stručnoj spremi,
- dokaz o radnom iskustvu (potvrdu poslodavca iz koje je vidljivo radno iskustvo u struci i/ili preslika radne knjižice),
- biografiju koja sadrži podatke o dosadašnjem radu i ostvarenim rezultatima,
- uvjerenje da se protiv njega ne vodi istraga i da nije podignuta optužnica (izdano od mjesno nadležnog Osnovnog suda – prema prebivalištu kandidata),
- uvjerenje da nije osuđivan pravosnažnom sudskom odlukom (izdano od RS MUP PU – prema prebivalištu kandidata),
- presliku izvoda iz matične knjige rođenih.

Prijave na natječaj s potrebnim dokazima o ispunjenosti uvjeta se podnose u zatvorenim kuvertama Upravnom odboru Galerije, neposredno radnim danima od 9 do 13 sati u prostorijama Galerije ili preporučenom pošiljkom na adresu: Savremena galerija Subotica, Park Ferenc Reichla 5, 24000 Subotica, s naznakom »Prijava na natječaj za izbor i imenovanje ravnatelja – NE OTVARATI«.

Rok za podnošenje prijave je 15 dana od dana objavljivanja Natječaja u dnevnom listu *Danas*, listu *Hrvatska riječ* i na sajtu Nacionalne službe za zapošljavanje.

Podaci o osobi za kontakt:

Slavica Štirb

024 553 725

sekretar.sgsu@gmail.com

Predsjednica Upravnog odbora Galerije

Etelka Dirner

Koncert STO-a u Sinagogi

Život je ljepši uz zvuke glazbe

U 47. godini rada Subotički tamburaški orkestar nastavlja s održavanjem koncerata, a pripala mu je čast otvoriti ovogodišnju koncertnu sezonu u Subotičkoj sinagogi. STO je naime u utorak, 18. travnja, u tom reprezentativnom gradskom prostoru održao koncert pod nazivom *Život je lijep (La Vita è Bella)*. Žanrovski raznolik program činile su skladbe za tamburaške orkestre suvremenih domaćih autora, kompozicije iz klasične glazbene literature (aranžamanski priređene za STO) te filmske i pop-glazbene numere.

Subotički tamburaški orkestar nastupa pod dirigentskom palicom **Marijane Marki**, a gosti koncerta bili su talijanski tenor **Mattia Zanatta** koji osim u Italiji, svoju karijeru gradi i u Srbiji, mlad i perspektivni subotički violinist, student Akademije umjetnosti u Novom Sadu **Krisztián Juhász** te **Mario Bošnjak** na udaraljka.

Zanattin repertoar broji numere od talijanskih kancon i pop melodija, internacionalnog pop-rocka do opernih arija. Sudjelovao je i na ovogodišnjem natjecanju za

srpskog predstavnika na Euroviziji (u duetu s **Angelom Kassiani**), a priprema solističku karijeru gdje se pojavljuje kao autor, kompozitor i tekstopisac skoro svih numera.

Na koncertu je nastupio i Dječji subotički tamburaški orkestar pod ravnanjem **Danijele Skenderović**. Oni su ovog proljeća na međunarodnom natjecanju u Pančevu osvojili prvo mjesto.

Voditeljica STO-a **Marijana Marki** kaže kako su koncert koncipirali tako da program čine skladbe koje uglavnom nisu karakteristične za tamburaše, dakle bez narodnih i starogradske numere.

»Mi se godinama trudimo pokazati kako je tambura ravnopravna s drugim instrumentima, i to je pokazao i naš večerašnji repertoar. S našim gostima Mattiom Zanattom i Krisztiánom Juhászom imali smo prilike surađivati tijekom korona epidemije, ali to nismo izveli pred publikom te sada to premijerno činimo«, kaže **Marijana Marki**.

H. R.

Moći blaženog Bulešića u Vajskoj

U crkvu sv. Jurja u Vajskoj bit će donešene moći blaženog **Miroslava Bulešića**, istarskog svećenika i mučenika. Ovome slavlju prethodit će trodnevnicu koja započinje 27. travnja, kada će misno slavlje predvoditi vlč. **Željko Šipek**. Naredna dva dana, 28. i 29. travnja, misna slavlja predvodit će vlč. **Dragan Muharem**, odnosno vlč. **Stipan Bošnjak**. Sva tri dana svete mise počinju u 18 sati, a predvode ih spomenuti svećenici koji su potekli iz ovih krajeva (Vajska i Bođani).

Moći bl. Miroslava Bulešića bit će izložene 30. travnja, a svečana misa koju će predvoditi postulator i vicepostulator za kauzu proglašenja blaženim Miroslava Bulešića, vlč. **Ilija Jakovljević** počinje u 11 sati.

Još 1956. biskup **Dragutin Nežić** započeo je postupak proglašenja blaženim ovoga svećenika i mučenika, no komunističke vlasti su to zabranile. Postupak je 1957. godine otvoren u Rimu, a 28. ožujka 2000. porčko-pulski biskup **Ivan Milovan** prebacio je postupak u Hrvatsku. Biskupijski postupak je zaključen 2004., te je sva dokumentacija u svezi beatifikacije poslana Kongregaciji za kauze svetaca u Vatikan. Papa **Benedikt XVI.** je 20. prosinca 2012., ovlastio Kongregaciju za proglašenje svetih da objavi dekret o proglašenju blaženim vlč. Miroslava Bulešića.

Za slugu Božjeg proglašen je 2004., a za blaženika je beatificiran 28. rujna 2013. godine.

Blagoslov žita na Markovo

Blagoslov žita na blagdan sv. Marka evanđeliste 25. travnja ujedno je i službeni početak *Dužijance* već više od dva i pol desetljeća. Ovaj drevni obred Katoličke crkve poznat je i u drugim mjestima, te prisutan u svim dostupnim obrednicima. Sveti Marko štuje se i kao zaštitnik polja, vinograda i usjeva, kao zaštitnik zidara, građevinskih radnika, staklara, pletača, pisara, odvjetnika, a njemu se utječe i protiv nevremena, tuče, munje...

Upravo radi toga i naši stari su znali zazvati Božju pomoć na usjeve plodne ravnice.

Blagoslov žita započet će sv. misom u župi sv. Josipa Radnika u Đurđinu s početkom u 16.30 sati, a potom će se svećenici i vjernici, pjevajući litanije uputiti do njive gdje će se obaviti i sam čin blagoslova. Po riječima direktora UBH-a *Dužijanca* **Marinka Piukovića**, blagoslov žita bit će obavljen na njivi na kojoj će biti i ovogodišnja manifestacija *Takmičenje risara* u okviru *Dužijance* 2023.

Novi nadbiskup Zagrebačke nadbiskupije

Kako prenosi IKA, papa **Franjo** je 15. travnja prihvatio odreknute pastoralnog upravljanja Zagrebačkom nadbiskupijom kardinala **Josipa Bozanića**. Novi nadbiskup bit će dosadašnji nadbiskup koadjutor mons. **Dražen Kutleša**. On će sada biti 77. zagrebački biskup, odnosno 9. nadbiskup metropolit zagrebački. U svom govoru mons. Bozanić je među ostalim rekao: »Drevna Crkva zagrebačka, obdarena čudesnim djelovanjem Božjega Duha sada na podlozi sinodskoga hoda i objavljenih Izjava i odluka Druge sinode Zagrebačke nadbiskupije, započinje jedno novo razdoblje što, kako je to redovito bivalo i u prošlosti, ostavlja svoj trag ne samo na crkvenom nego i društvenom području. Radosna srca čestitam novom zagrebačkom nadbiskupu mons. Draženu Kutleši. On i draga Zagrebačka nadbiskupija bit će uvijek u mojim molitvama. Našega novog Pastira prihvatimo s iskrenim poštovanjem, povjerenjem i obećanjem poslušne suradnje, uključujući ga uvijek u svoje molitve«.

Liturgijski početak službe zagrebačkog nadbiskupa mons. Kutleše bit će u Bogoslužnom prostoru bl. Alojzija Stepinca u Zagrebu, u subotu 29. travnja s početkom u 10 sati.

Uskrsna izložba

Uskrsna izložba radova likovnog odjela HKC-a *Srijem – Hrvatski dom* skupa s radovima djelatnika Caritasa otvorena je na Mladi Uskrs, 16. travnja, u dvorani župe sv. Dimitrija, đakona i mučenika u Srijemskoj Mitrovici. Autori radova su djeca uzrasta od 7 do 13 godina, kao i korisnici Caritasa.

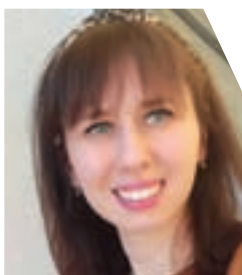
Izložbi je prethodila sveta misa na kojoj su nazočili autori radova, djeca i roditelji kao i djelatnici i korisnici Caritasa Sveta Anastazija, a djeca su nakon pričesti recitacijama i pjesmama uljepšali ovaj dan namijenjen upravo za bolesne i potrebite.

Predsjednik Hrvatskog kulturnog centra *Srijem – Hrvatski dom* **Krunoslav Đaković** uputio je pozdrav i zahvalu svima koji sudjeluju u radu ove sekcije, te pozvao i ohrabrio nazočne da se i oni priključe u radu centra. Skupa s dječjim radovima izloženi su i ručni radovi, kao i umjetničke slike korisnika Caritasa te je na ovaj način uskrsna izložba obogaćena novim idejama i umjetničkim kreacijama.

»Likovni odjel u kome sudjeluju djeca do sada je dao vrlo uspješne rezultate. Djeca su pokazala veliku zainteresiranost, a roditelji uvidjeli korisnost ovog odjela. Okupljanja su svake subote u dvorani župe gdje zajedno otkrivaju novi način da se kreativno i umjetnički izraze. Volio bih naglasiti kako smo na ovoj, drugoj po redu izložbi prikazali sve dosadašnje radove raznih tema i tehnika«, rekao je voditelj likovnog odjela **Franjo Žurovski**.

Likovni odjel HKC-a za djecu počeo je s radom u listopadu 2022. godine uz podršku Središnjeg Državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Prva izložba likovnog odjela održana je u prosincu prošle godine tijekom proslave Sv. Nikole, a ovogodišnja uskrsna izložba objedinila je sve nastale radove i može se pogledati do nedjelje, 22. travnja, u dvorani župe sv. Dimitrije, đakon i mučenik u Srijemskoj Mitrovici.

S. Ž.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Prihvaćanje otkupljenja

Uskrsno vrijeme nužno usmjerava naš pogled k vječnosti. Isus Krist mučen je, raspet i umro, te treći dan uskrsnuo da bi nas otkupio. Zato kršćanin ne može živjeti kao da se to nije dogodilo. Uskrsli je izvor naše nade. Njegovo uskrsnuće otvara nam vrata raja. Vjernik se raduje tome daru, ali i zna da ono što mu je Krist zavrijedio traži i od njega nekakvo angažiranje.

Životno svjedočanstvo

Petar u svojoj poslanici poručuje vjernicima: »Ako Ocem nazivate njega koji nepristrano svakoga po djelu sudi, vrijeme svoga proputovanja proživite u bogobožnosti« (1Pt 1,17). Iz ove jedne Petrove rečenice može se nadahnjivati čitav kršćanski život. Onaj koji Boga naziva Ocem to je onaj koji sebe smatra vjernikom. Rijetki su među nama koji kažu kako ne vjeruju. No, biti vjernik ne znači to samo govoriti nego i životom pokazati. Život je naše svjedočanstvo za Boga, ono po čemu mi naviještamo Krista svijetu, no naš život je i ono što je Bogu bitno. Bog svakoga po djelu sudi, podsjeća nas Petar. Taj podsjetnik je potreban, jer često ovu važnu činjenicu zaboravljamo. Krist nas jeste otkupio, ali mi to otkupljenje trebamo prihvatiti, kako bi ono za nas imalo vrijednost. Kako ga prihvaćamo? Tako što djelima svojim pokazujemo vjerujemo li u to. Ako vjerujemo i želimo baštiniti plodove otkupljenja, onda živimo u skladu s onim što je Krist naučavao. Nema podvojenog života, onoga u crkvi i izvan nje, onoga u kršćanskoj zajednici i na poslu, gdje nas okružuju nevjernici ili pripadnici drugih zajednica. Živimo jedan život na zemlji, ne dva, pa tako će i Bog suditi svakoga po djelima iz toga jednog života, neće dijeliti djela na mjesta i okolnosti.

Petar ovaj život naziva proputovanjem i poručuje da ga trebamo proživjeti u bogobožnosti. Svakim

danom bliži smo svome odredištu, završetku puta koji nas vodi pred Boga. Ne treba se Boga bojati nego živjeti onako kako smo poučeni, onako kako je njemu milo, ne zaboravljajući nikada da smo njegovi, da smo njegovom krvlju otkupljeni. Bogobožan nije onaj koji drhti pred Bogom nego onaj koji živi svoj život s Bogom, koji, poput Davida, govori: »Gospodin mi je svagda pred očima jer mi je zdesna da ne posrnem« (Ps 16,8). Uskrsno vrijeme je vrijeme radosti zbog Kristova uskrsnuća i našeg spasenja, ali to nije isprazna, privremena ovozemaljska radost, to je vječna radost, koja se ne može ni s jednom drugom usporediti. U toj radosti živimo i kad na zemlji trpimo, u njoj smo i kada ovozemaljskim očima gledano, nema razloga za radost. Kršćanin je uvijek radostan jer je spašen, on je bogobožan, jer svaki dan živi s Bogom, ne boji se susreta s Njim, jer je išao ovim životom tako da mu je konačan cilj Nebo.

Važnost euharistije

Evangelje ove treće vazmene nedjelje opisuje susret Uskrsloga s učenicima iz Emausa. Oni su žalosni zbog događaja koji su se dogodili Isusu. Ne znaju da je uskrsnuo niti ga prepoznaju dok s njima razgovara. Evangelje kaže da ga prepoznaše tek po lomljenju kruha. Lomljenje kruha je euharistija. Sveta misa je uzvišeni i najsavršeniji susret čovjeka i Uskrslog. Kada život teče tako da smo razočarani i slomljeni, kada ne vidimo i ne osjetimo gdje je Bog, susrest ćemo ga kod euharistijskog stola. Zato kršćanin ne može živjeti bez mise, jer je ona izvor i vrhunac svega kršćanskog života, kako nas uče crkveni oci. Da bi mogao svjedočiti, s Bogom živjeti i baštiniti plodove otkupljenja, vjernik mora doći susresti Boga u euharistijskom slavlju. Tu je početak svega.

Kalvarije po Vojvodini (V.)

Prepoznatljivi bajmački križevi

Na putu od Subotice do Sombora na lijevoj strani (gledajući od Subotice) nakon ulaska u Bajmak nalazi se velika kalvarija. Mjesto koje podsjeća na Isusovu muku, pa i sada nakon korizme i Uskrsa. Pobožnost križnog puta, kao i na svim drugim kalvarijama, ima vrijeme događanja. Po riječima bajmačkog župnika vlč. **Róberta Erharda** tijekom korizme vjernici se okupljaju na ovome mjestu bar za Cvijetnicu i Veliki petak, odnosno tada se okupljaju organizirano, a tijekom cijele godine vjernici mogu obići ovo mjesto molitve i meditacije.

Skromni zapisi o povijesti

O bajmačkoj kalvariji nema puno pisanih tragova, osobito ne na hrvatskom jeziku. U knjizi **Antala Mojzesa** *Povijest bajmočke rimokatoličke župe sv. Petra i Pavla* na mađarskom jeziku, na tek nekoliko stranica spominje se i kalvarija, te imena ljudi koji su 1940. godine darovali novac za obnovu postaja križnoga puta. Među darovateljima, koje su većinom činili Mađari i Nijemci, ima i poneko hrvatsko prezime, poput: **Mandić, Patarčić, Vuković, Bešlić Šokac**.

Skromni podaci govore da je bajmačka kalvarija podignuta 1836. godine, a kako stoji u spomenutoj knjizi posvećena je 5. travnja 1836. godine. Potporu izgradnji dao je i grad Subotica. Prva veća obnova, kako je ondašnji župnik **Beriša Matković** u izvještaju Kaločko-bačkoj nadbiskupiji zapisao, bila je 1885. godine. U izvještaju koji je poslao 21. kolovoza iste godine piše kako dotra-

jale križeve treba zamijeniti novima i da bi se za to moglo koristiti bagremovo drvo, koje u Bajmaku, Madarasu i Kunbaji nije odgovarajuće. Također, naznačeno je da se čeka mišljenje geodeta koji su radili na subotičkoj kalvariji. Župnik je prikupljao donacije i priloge vjernika kako bi se radovi priveli kraju. Zbog toga, kako stoji u knjizi, je uređenje kalvarije bilo gotovo tek 1886. godine.

Sljedeća velika obnova bila je za vrijeme privremenog župnika **Lénárda Hegedúsa**, 1910. godine, a tome također, svjedoči pismo Kaločko-bačkoj nadbiskupiji u kojem je obavijestio nadbiskupiju o uređenju kalvarija.

Spominje se i da je 1940. godine bila obnova postaja, a radove je izvodio bajmački soboslikar **József Boszándli**, koji je oličio lim i postaje križnog puta. Obnovljene postaje su blagoslovili subotički franjevci.

Posljednja veća obnova kalvarije u Bajmaku bila je u sklopu projekta *Bunjevački put križa* 2014. godine i tada je raskrčen teren, postavljena je rasvjeta, obnovljene su i oličene postaje, te je postavljena žičana ograda s kapijom, duž prednje strane i djelomice sa strane objekta. Tadašnji župnik, vlč. **Zsolt Bende** imao je želju obnoviti i restaurirati križeve, te kipove i skulpture na kalvariji, no to do danas nije urađeno.

Križevi bez korpusa, postaje bez slika

Na bajmačkoj kalvariji, 20 metara od ulaza, nalazi se uzvišenje na kojem su nekoć bili kipovi pretpostavlja se Isusa i anđela čuvara, pa smo mogli zaključiti da je tamo

bio upriličen prikaz iz Getsemanskog vrta. Taj podatak je zaključen na temelju ostataka kipova, koji su izlomljeni i u dijelovima po gredi. Razaznaje se kip s krilima, no bez glave. Drugi kip je u komadima, što je po svemu sudeći i utjecaj ljudske ruke. Na otprilike 60 metara od ulaza, kako piše u knjigama, je »brdo« na kome se nalaze tri

betonska križa, koja predstavljaju Isusa i dva razbojnika, no korpusa nema. Po riječima župnika, oni su u lošem stanju skinuti s križeva i čekaju restauraciju. Nalaze se u župi. Na postamentu središnjeg križa stoji ploča (izlomljena) na kojoj piše »Obnovili iz familije **Budanović: Lajčo** – biskup, **Lovro, Ive, Gieno, Dano i Stipe** svibnja 1929. godine«.

Na kalvariji se nalazi 14 postoja križnog puta koje su građene od cigala nalik na male kapelice. Na svakoj postaji je od gore metalni križ. Svojevremeno su ovdje u postajama bile i slike s prikazima Isusove muke. One su trenutno sklonjene i očekuje se da će se pronaći neko rješenje koje će biti dugoročnije. Po riječima sadašnjeg župnika vlč. Erharda, prošle godine, za zajedničku pobožnost su djeca nacrtala postaje križnoga puta i tako upotpunila prazninu u postajama. Zanimljiv je podatak koji se nalazi u knjizi da su postaje jednako udaljene jedna od druge na razdaljini od 100 metara.

»Imamo veliku kalvariju, koja trenutno i nije u nekom najboljem stanju. Prošle godine za vrijeme korizme smo je uredili s mladima, a sada se javila jedna obitelj da će pokositi i urediti. Održavamo je onako kako možemo, samoinicijativno se javljaju vjernici, župljani, ali imamo i dobru suradnju s civilnim udruženjem, koje nam pomogne po potrebi. Nažalost, pisanih tragova u župi nema, ali se među ljudima, žiteljima Bajmaka zna da su pojedine obitelji davale novac za obnovu postaja. Slike su u lošem stanju i povadene su. Trebalo bi uraditi nove i za to postoji plan, a nadam se da će biti i ostvaren«, kaže župnik.

Vjera i volja postoje

Većina kalvarija diljem Vojvodine nalazi se uz crkvu, groblje ili je čak na groblju postavljena, no kalvarija u Bajmaku je izdvojena i udaljena od crkve. Pretpostavlja se da bi to mogli povezati s brdom Golgota koje se nalazilo izvan zidina Jeruzalema. Bajmačka kalvarija kao da je izdvojena, no, istina danas ne izvan ovog mjesta. Na Cvjetnicu ove godine upravo taj hod doživjeli su sudionici ove pobožnosti.

»Živi križni put s djecom koji smo imali ove godine je predivno iskustvo. Od crkve smo u svečanoj povorci išli do kalvarije. I zapravo ta udaljenost je imala svoju čar. Ova naša bačka ravnica je svuda okolo prisutna, no Bajmak je mjestimično s uzvisinama, tako da zaista imamo dojam da se penjemo. Kako su ljudi odabrali baš tu lokaciju za kalvariju ne znam, ali je osjećaj pravi. Zaista ima smisla. To je mjesto gdje se ljudi mogu sabrati, a osobito me raduje jer smo ovim živim križnim putem doživjeli zajedništvo. Osjetila se harmonija i sklad i zaista je to bio poseban događaj. Križni put je oživio zajednicu vjernika u župi i to je prava stvar«, priča vlč. Erhard i pojašnjava kako je u planu da se uređenje kalvarije nastavi.

Naime, treba restaurirati korpuse, kipove, slike... Posla ima puno, a vremenski uvjeti uzimaju svoje. No, kako je župnik sam rekao kada postoje temelji, postoji i volja i vjera da će se to jednoga dana i ostvariti.

Ž. V.

O prezimenima bačkih Hrvata (XLI.)

Vidaković Delić

Vidakovići spadaju u jedan od najrazgranatijih hrvatskih rodova. Dije se na više ograna. Njihova pradačna imena pokazuju ne samo stupanj srodstva nego i podrijetlo, tj. tko im je eponimni predak. Tako su, primjerice, **Delići** potekli od **Matije**, brata **Đure Vidakovića**, jednog od predvodnika bačkih Hrvata u Velikom bečkom ratu 1683. – 1699. Matija je u narodu zbog hrabrosti prozvan **Delija**, a njegovi nasljednici pak – **Delići**. O tome svjedoči jedan dokument iz 1775., kojega je u Baji izdala Bačka županija. To je zapravo saslušanje ispitanika, od kojih je zahtijevano da odgovore na pitanje: pripadaju li **Andrija Vidaković** iz Čavolja i **Petar Vidaković** iz Mateovića lozi plemenitih Vidakovića i je li njihov djed doista bio Matija Vidaković, kojega je u Baji puk zvao **Delić**. Između ostalog, uvršteni su i navodi izvjesne **Stane Vujović** (udovne **Ivana Poljaka**), stare oko 75 godina. Oni su dani u latinskom prijevodu: »Avus inquiri curantium Miles generosus fuit, ob illam generositatem cognominatur a Plebe Delia, et ex Delia successores manserunt Delityones«, tj. na hrvatskom: »Djed priređivača istrage (tj. Andrije i Petra) bio je hrabar vojnik i zbog ove plemenite crte narod ga je prozvao Delija, a po Deliji njegovi nasljednici su postali – Delići«. **Stipan Pilasanović**, plemić star oko 90 godina, također je potvrdio da Andrija i Petar potječu od Matije Vidakovića. Rekao je također da mu je poznato da je Matija Vidaković prešao ili iz subotičkog šanca ili pustare Bajmak u trgovište Baju. Ovdje je dobio dvojicu sinova, Ivana i Stipana. Ivan je u Mateoviću dobio Petra, a Stipan je u Čavolju (posjedu Kalačke nadbiskupije) dobio Andriju. Pilasanović je dodao da je čuo kako zamjenik subotičkog kapetana (locumtenens) Đuro Vidaković, zvani **Hadnađ Kajto** (rodonačelnik **Vidakovića Hadnađevih**) Matiju, djeda Andrije i Petra, zove **Delijom**.

Rodoljub i dobrotvor

Lemeški Vidakovići Delići su dakle subotičkog podrijetla. U Lemešu su se doselili sredinom 18. stoljeća. Možda najčuveniji njihov predstavnik je pravnik **Adam Vidaković** (1898. – 1958.), čija je kuća bila u današnjoj ulici Dositeja Obradovića. Somborski publicist **Milenko Beljanski** u svojoj knjizi *Nemeš Militič, Svežozar Miletić 1752. – 1984.* je izdvaja kao jedno od najprepoznatljivijih mjesnih znamenja, koje zapaža svaki prolaznik. Piše da je Adamov otac **Đeno** kupio tu kuću od **Imrea Kermendija**, koji je prešao u Mađarsku poslije Prvog svjetskog rata. Unazad, Adamova genealogija izgleda ovako: **Đeno** i **Ana Vidaković** (vj. 18. VI. 1894.);

Adam i **Terezija Knezi** (vj. 17. X. 1849.); **Martin** i **Marta Petrić** (vj. 11. XI. 1811.). Zbog nepreciznosti matičnih knjiga teško je pouzdano ustvrditi daljnje generacije. Adamov istoimeni djed bio je jedan od najuglednijih ljudi u svom selu. Ostao je upamćen kao rodoljub i dobrotvor, naročito učenika. *Subatički glasnik* (od 12. XII. 1874.) piše da je Adam st. »više puta svoja dobročinstva prema maleni ovdašnje škole pokazao, a i sad opet, jerbo je 15 dičijce s knjigama nadario i njih obradovao«.

Supruga mađarskog velikana

Od Delićevih se po značenju izdvaja još **Irena Vidaković** (1860. – 1937.). Potjecala je iz nacionalno mješovitog braka. Njezin otac **Petar** oženio je 20. VIII. 1855. u Staroj Moravici **Eszter**, kći **Jánosa Borsija** i **Sarolte**, r. **Szallay**. Vjenčani kumovi bili su **David Vojnić** od Stare Moravice i **Ivan Beljković**. Eszter je umrla 18. V. 1897. u Budimpešti (Győri út 15) u 56 godini. Petar je umro u Karczagu 27. XII. 1902. godine u 78 godini. Irena se (r. 17. III. 1860.) udala 26. XI. 1881. u Lemešu za **Bélu pl. Barabása** (1855. – 1934.), odvjetnika i političara iz Arada. Barabás je velikan Mađara rumunjskog Banata. Studirao je pravo u Budimpešti do 1879. Prije 1918. bio je potpredsjednik oporbene Neodvišnjačke i četredesetosmaške partije (od 1901.) i narodni zastupnik. Ostao je društveno i politički aktivan i nakon uspostavljanja rumunjskih vlasti u Aradu 1919. (nakon evakuacije srbijanske uprave), stekavši reputaciju jednog od najistaknutijih ličnosti mađarske manjinske politike u Rumunjskoj. Bio je potpredsjednik aradske Mađarske stranke i član privremenog odbora Zemaljske mađarske stranke. Godine 1926. postao je senator u bukureštanskom parlamentu. Poslije njegove smrti, Irena se vratila u Lemeš, gdje je živjela u kući Adama Vidakovića Delića. Umrla je 1937.

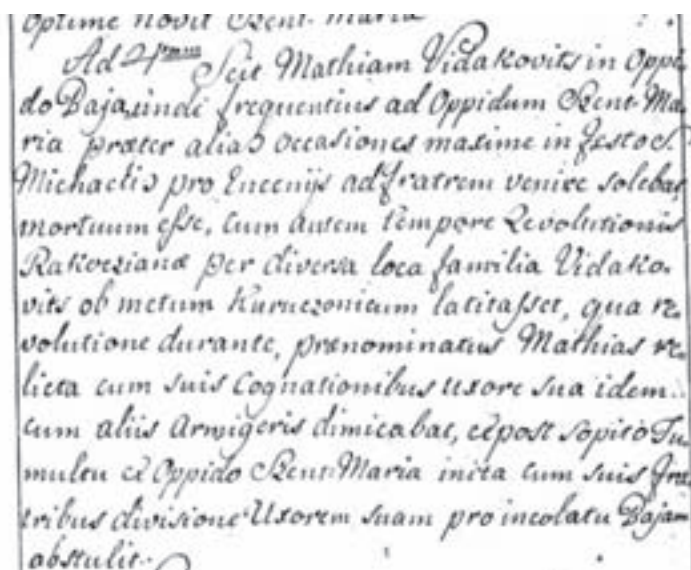

Foto: Dokument koji opisuje kako je Matija Vidaković Delija proveo Kuručki rat 1703. – 1711.

Obitelj Sudarević prije dolaska *oblazača*

Pere i **Marija Sudarević** iz Verušića prije gotovo 100 godina udavali su kćer te je tim povodom nastala i priložena fotografija. Posljednja je to obiteljska uspomena prije nego što se **Marga** udala i otišla u drugu obitelj. Petočlana obitelj Sudarevića fotografirana je 1942. ispred salaša u kojemu su živjeli u Donjem Verušiću, u blizini Novog Žednika.

Ostavljeno dijete

Pored roditelja koji sjede, Pere i Marije (rođene **Horvacki**) stoje njihovo troje djece: najstarija Marga, **Joso** te najmlađi **Ento**, a fotografija je nastala netom prije dolaska *oblazača*, tj. mladoženjinih gostiju i samog mladoženje. Marga je kao snaša odjevena u bijelo ruho, a na glavi je imala vjenčić koji su nosile mlade u to vrijeme. Njezina majka također nosi bunjevačko ruho, a iz nama nepoznatih razloga je sva u crnini. Otac na sebi ima crno

Naime, prije nego što će majka Marija roditi drugo dijete, sina Josu (1926.), najstariju Margu (rođ. 1924.) koja je u to vrijeme imala nepune dvije godine odvela je svojoj sestri **Loziki Vuković** u Suboticu kako bi se odvikla od dojenja. S obzirom na to da Lozika nije imala djece iako je bila udana, a da je na salašu nedostajalo mjesta, po Margu nikad nisu došli roditelji kako bi je odveli natrag na salaš te ju je teta othranila. Majka je svoje dijete viđala rijetko zbog udaljenosti salaša od Subotice. Uglavnom je to bilo jednom tjedno ili čak i rjeđe. Jedini dan u tjednu kada su salašari dolazili u grad bilo je zbog *hetije*. Bio je to pijačni dan kada se s okolnih salaša dolazilo u grad na tržnicu i u posjet rodbini i prijateljima.

Na salašu više zajednica

Kako smo već spomenuli, obitelj Sudarević bila je imućna, te razlog ostavljanja djeteta drugome ne treba tražiti u tome. Naša sugovornica i vlasnica fotografije **Marga Sudarević** kaže kako je moguće da je na salašu bilo malo mjesta jer je u njemu živjelo više zajednica. Ondje je bila Perina obitelj, potom obitelj njegova brata, njihova majka i još jedna žena tako da koliko god salaš bio velik, svaka obitelj je za sebe imala po jednu sobu.

Budući da nije odrasla na salašu, Marga nije bila vezana za svoju obitelj te nije voljela niti odlaziti onamo. Ipak, kada je došlo vrijeme za udaju, otac joj je na salašu napravio svatove te je tom prigodom i nastala ova fotografija.

Marga se udala vrlo mlada, s osamnaest i to za deset godina starijeg muškarca, **Stipana Skenderovića**. Imali su jednog sina, **Dragutina**. Živjeli su u Subotici kraj Male crkve kod tete koja ju je odgojila i koju je na poslijetku Marga dodvorila.

Vlasnica fotografije je Marga Sudarević iz Žednika, čijem pokojnom mužu su Pere i Marija pradida i pramajka.
J. D. B.

odijelo i čizme, a mlađa braća svečana građanska odijela. Iza njih vide se ulazna vrata u salaš i dva velika prozora, što nam govori da je obitelj bila imućnija. Fotografiju uokviruju listovi loze koja je bila nezaobilazna biljka na salašima. Zahvaljujući vegetaciji zaključujemo da je fotografija snimljena u ljeto, ili ranu jesen.

Ovu naizgled običnu obitelj obilježava za današnje pojmove surova priča, koja u to vrijeme i nije bila tako rijetka.

Ekskurzija realizirana zahvaljujući projektu Upoznaj domovinu

Put u Međimurje

Učenici od 5. razreda osnovne škole do 4. razreda srednje škole koji pohađaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture posjetili su Međimurje i upoznali se s tradicijom, baštinom i običajima najsjevernije Hrvatske županije. Zahvaljujući suradnji Hrvatskog nacionalnog vijeća, HKC-a *Srijem – Hrvatski dom* i Međimurske županije i ove godine, 11. travnja, organizirana je deseta po redu ekskurzija za učenike koji pohađaju spomenuti predmet.

O projektu

Projekt »Upoznaj domovinu« pokrenut je 2011. godine uz podršku HKC-a *Srijem – Hrvatski dom*, HNV-a i županije koja se te godine posjećuje. Prethodnih godina djeca su imala priliku upoznati Zagreb, Zagrebačku županiju, Osječko-baranjsku županiju, Splitsko-dalmatinsku, Dubrovačko-neretvansku, Varaždinsku, Primorsko-goransku i Istarsku županiju. Učenici se na ovim ekskurzijama upoznaju s povijesnim i kulturnim znamenitostima i prirodnim ljepotama Hrvatske.

»Vrlo sam zadovoljan rezultatima projekta 'Upoznaj domovinu' koji smo ove godine realizirali deseti puta nakon kratke stanke zbog korone. Djeca su zainteresirana za rad, posebno za izučavanje povijesti, zemljopisa, narodnih običaja, kulturnog naslijeđa, ne samo Hrvata u Srijemu i u Vojvodini nego i Hrvata u Hrvatskoj. Ovakve ekskurzije djeci puno znače, jer na taj način mogu uživo vidjeti sve ono što uče na nastavi. Ekskurzije su uglavnom trodnevne i djeca posjećuju kulturne znamenitosti i muzeje, kao i ono što županija čiji smo gosti predlože da je važno posjetiti«, kaže prof. **Dario Španović**.

Riznica Međimurja

Tijekom trodnevne ekskurzije Grada Čakovca i Međimurske županije sudjelovalo je 40 učenika u pratnji tri vodiča: **Ane Hodak**, **Sare Žurovski** i Daria Španovića. Kako je ostalo slobodnih mjesta zbog preklapanja sa školskim ekskurzijama, učenicima iz Srijemske Mitrovice pridružila se i nekolicina učenika iz Sota, Petrovaradina i Subotice. Nakon dolaska, djeca su smještena u učenički dom Graditeljske škole u Čakovcu, gde ih je dočekala i pozdravila ravnateljica doma **Nataša Vrček**. Prvog dana po dolasku djeca su s vodičima bila primljena u upravnoj zgradi Međimurske županije gde ih je srdačno dočekala savjetnica za školstvo međimurske županije **Dijana Pahek**. Kroz razgovor upoznali su se s obrazovnim sistemom i uređenjem ove županije, te su imali priliku postaviti pitanja u svezi grada Čakovca. Nakon posjeta, učenici su nastavili obilazak Čakovca i Starog grada gdje su imali priliku obići utvrdu i izložbu u interaktivnom muzeju Riznica Međimurja. Tijekom posjeta muzeju učenici su se upoznali s poviješću samog grada, te nematerijalnom baštinom Međimurja koja je bila predstavljena kroz jezik, stare legende, rijetke zanate kao i blagdanske običaje.

»Već treći put posećujem Hrvatsku zahvaljujući projektu 'Upoznaj domovinu'. Svaki puta bude vrlo lijepo jer uvijek idemo na druga mjesta i posjećujemo druge gradove. Drago mi je što imam priliku upoznati nove prijatelje i s mnogima ostajem u kontaktu. Ovoga puta me se posebice dojmio interaktivni muzej Riznica Međimurja, koji nam je otkrio nove stvari o povijesti Čakovca. Voljela bih da sljedeće putovanje bude neka županija na Jadranu«, kaže **Jelena Jelečanin** iz Petrovaradina.

Mlin na Muri

Drugi dan bio je posvećen obilasku županije gdje se u prijedpodnevnim satima posjetio Badličan grad labirinata. Poslije podne djeca su posetila grad Sveti Martin na Muri te Žabnik gdje su uživala u vožnji skelom po Muri. Također, posjetili su i stari mlin na Muri kao i muzej posvećen mlinarstvu. Osim obilazaka, slobodno vrijeme su provodili u krugu studentskog doma gdje su kroz sport i druženje stvarali nove uspomene i nova prijateljstva. Za posljednji dan predviđen je obilazak Zagreba, Trga bana Josipa Jelačića kao i zagrebačke katedrale ali zbog jake kiše odlazak u Zagreb je otkazan. Nakon doručka i pozdravnih riječi ravnateljice učeničkog doma, djeca su skupa s vodičima krenuli doma noseći lijepe dojmove iz ove županije.

»Najdraži dojmovi s ekskurzije obuhvaćaju upoznavanje domovine, kao i njene ljepote i znamenitosti. Značajno je i to što se upoznajemo s bogatstvom hrvatskog jezika koji usput i učimo. Također, mi mladi Hrvati iz Srijema se bolje povezujemo i međusobno upoznajemo«, dodala je **Martina Uršić**, učenica iz Petrovaradina.

S. Ž.

Na Međunarodnoj koloniji mladih u Ernestinovu

Učenici OŠ *Matija Gubec* iz Tavankute sudjelovali su na 20. Međunarodnoj koloniji mladih u Ernestinovu. Koloniju je otvorila načelnica općine Ernestinovo **Marija Junušić**, a ovogodišnja tema kolonije bila je »Moje utočište«. U radu su sudjelovali kao polaznici, voditelji i gosti iz Slovenije, Hrvatske i Srbije. Drugog dana, nakon radionica sudionici su obišli Osijek, posjetili katedralu, obišli park, kupili suvenire, a posljednjeg dana imali su priliku vidjeti sve uratke s radionica. Dramska i plesna skupina prikazale su što su naučile na koloniji prigodom svečanog zatvaranja. Koloniju je zatvorila pročelnica za obrazovanje i mlade Osječko-baranjske županije **Miranda Glavaš-Kul.**

I. V.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor.
Tel.: 024/528-682.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomijskog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 km, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 m od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Prodaje se trobozadni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje

OBAVIJEST

o podnijetom zahtjevu za odlučivanje o potrebi izrade studije o procjeni utjecaja na životni okoliš

Nositelj projekta d.o.o. Vetropark »Maestrale Ring«, Ulica Masarykova br. 5, Beograd, podnio je zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta vetroelektrane Maestrale Ring sa trafostanicom Maestrale Ring, na teritoriju Grada Subotice, na teritoriju K. O. Čantavir, K. O. Bikovo i K. O. Žednik.

Podaci i dokumentacija iz zahtjeva nositelja projekta mogu se dobiti na uvid u prostorijama Pokrajinskog tajništva za urbanizam i zaštitu životnog okoliša, Bulevar Mihajla Pupina 16, Novi Sad (prizemlje, ured br. 46), na telefon 021/4874690 ili na upit na adresu *olivera.vucinic@vojvodina.gov.rs* i *natasa.knezevic@vojvodina.gov.rs*.

Svi zainteresirani, u roku od 10 dana od dana objavljivanja ove obavijesti, mogu dostaviti svoje mišljenje u pisanoj formi na adresu Tajništva.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 25. 4. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sati i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Neodoljivi poziv

Kod GR20

Obično sam ja ta koja ima ideju za izlet i širim je među ljudima. Veliki razlog za to nalazim u svojoj potrebi da maštam o mjestima i onda se to maštanje pretvara u želje i ciljeve. A kako volim putovati u društvu, sljedeći korak je uvijek pronaći nekoga kome je određeno odredište jednako privlačno i nekoga tko mi se želi pridružiti.

Pozivaju i mene ljudi, da ne bude zabune, i uvijek se obradujem pozivima.

Ovaj poziv nisam očekivala. Ni po tajmingu, niti po destinaciji. Pogotovo što smo taman stigli na vikend destinaciju.

– Goga, hoćeš li na ljeto, dva tjedna da šetamo po Korzici?

– Hoću.

Volim pozivnice za aktivna putovanja. Pogotovo kada se uklapaju u neke moje želje, a želja mi je za ovo ljeto otići na planinarsku turu. Naravno, Camino de Santiago je jedna od tih želja i sigurno će krenuti. No, istražimo malo Korziku.

GR20

GR20 poznata je pješačka staza na velike udaljenosti koja dijagonalno prelazi otok Korziku, od Calenzane na sjeveru do Conce na jugu.

Staza od 200 km prati granitnu kralježnicu planina koje dijele otok na dva dijela, od kojih se mnoge uzdižu iznad 2.000 m nadmorske visine. GR20 je najbolje i najteže planinarenje na velikim udaljenostima. Zapanjujuće lijepa i raznolika. Ako etapu prelazite dnevno, potrebno je otprilike 16 dana, što naravno ovisi o kondiciji i vremenu. Na sjeveru se stalno nižu strmi usponi i spustovi. Na jugu postoje različiti izazovi, poput dugih tehnički izloženih grebena.

Sjajno je što za ovu stazu postoji službena stranica koja nudi hrpu informacija o stazi, opremi, hrani i svim potrebним i mogućim troškovima.

A sada malo Korzika

Kad je Korzika u pitanju, prvi put se našla na mojoj listi putovanja, pa pogledajmo što nudi.

Otok ljepote je drugo ime ovog otoka i čini se da to ime opravdava svojim prekrasnim obalama i vrhovima prekrivenim snijegom. Stari Grci su je zvali Calliste, što znači svijetla ili lijepa. Prvo, naravno, krećemo od glavnog grada Korzike, Ajaccio, gdje je rođen **Napoleon**.

Grad se nalazi na obali, a najpoznatija turistička atrakcija je kuća Bonaparte u ulici St. Charles, kuća u kojoj je rođen Napoleon. Danas je kuća muzej opremljen namještajem iz tog razdoblja, oružjem, portretima i obiteljskim dokumentima. Grad također ima galeriju posvećenu Napoleonu u Muzeju likovnih umjetnosti u Ajacciu. U starom gradu nalazi se glavna, ogromna luka i povijesni dio grada sa šarmantnim uskim ulicama. U katedrali Gospe od Milosti nalazi se slika **Eugènea Delacroixa Presveto srce**. U središtu Ajaccia nalazi se Place de Gaulle, veliki trg s kipom Napoleona na konju, kojeg je dizajnirao **Eugène Viola le Diq** 1865. godine. S vrha trga pruža se prekrasan pogled na ostatak grada.

Za ovaj članak izdvojila bih i krajolike pustinje Agriate. Pustinja je golemo, zaštićeno područje divljine od 15.000 hektara s raznolikim krajolicima. Mikroregije uključuju grmlje i stjenovitu obalu; sušni se krajolik proteže do plodnih polja i bjeličastih pješčanih obala. U okolici se nalaze i livade i pašnjaci za ispašu stoke. Mnogi turisti dolaze ovdje zbog netaknutih pješčanih plaža. Dvije najpoznatije su Lotu i Saleća, poznate po mekom pijesku i čistoj vodi – idealne za sunčanje i kupanje. Ima još dosta slikovitih plaža s divljim i prekrasnim prizorima.

Dakle, Korzika nudi sve: od planinarenja, šetnje, ribolova, ljenčarenja, a na nama je da ne odolimo njezinim pozivima.

Korzika ima oko 1.500 km označenih planinarskih staza, a GR 20 ili Grande Randonnée je pun pogodak. Nadam se da ću ovog ljeta svima nama prenijeti iskustvo ovog pohoda, u obliku fotografija, dojmova i pisanih riječi.

Gorana Koporan

Boj za ITF poene

Kao i svake godine, početkom proljeća, na tenis terenima TK *Spartak* u Dudovoj šumi igra se međunarodni turnir za tenisače i tenisačice do 18 godina starosti. Na ovogodišnjem izdanju J30 Subotica Opena 2023 u boju za ITF poene sudjeluju i dva mlada hrvatska tenisača, **Fran Rakonić** i **Marko Baničević**. S

obzirom na njihovu mladost i sami početak natjecanja (razgovor je vođen prvoga dana turnira u ponedjeljak, 17. travnja), odlučili smo se za seriju brzih pitanja.

Kako biste se predstavili našim čitateljima u par kratkih crtica?

Fran Rakonić, 17 godina, Nova Gradiška

Marko Baničević, 17 godina, Dubrovnik

Za koji klub nastupaš i tko ti je trener?

Top spin iz Zagreba, trener mi je **Igor Blažević**

TK *Ragusa* iz Dubrovnika, trener **Pasko Barović**

Najveći dosadašnji igrački uspjesi?

Finale J30 Banja Luke, finale Državnog prvenstva Hrvatske za tenisače do 16 godina

Prvi ATP poen u dublu (u paru s **Kristianom Tumbasom Kajgom**) na Futures turniru u Dubrovniku

Omiljeni udarac i način igre?

Forhand i servis, ofenzivac

Forhand, napadač

Tenis uzor?

Rafael Nadal

Roger Federer

Prvi dojmovi o Subotici?

Odlični, prekrasan teniski kompleks i predivan grad

Grad, klub i turnir su super.

IGOR BLAŽEVIĆ

Izbornik hrvatske reprezentacije za dječake do 12 i 14 godina starosti **Igor Blažević** došao je na ovaj ITF turnir u Suboticu u stručnoj pratnji Frana Rakonića s kojim radi već izvjeseo vrijeme.

»Obnašam dužnost izbornika najmlađih reprezentativnih teniskih selekcija za dječake do 12 i 14 godina, Kao trener, tijekom tjedna radim u Zagrebu, dok vikende provodim doma u rodnom Đakovu. Na početku svog radnog angažmana u Zagrebu radio sam 2,5 godine s **Petrom Marčinkom**, a sada sam trenerski posvećen Franu Rakoniću s kojim sam i došao na ITF turnir u Suboticu. Prvi dojmovi u Subotici su mi zbilja odlični, a klub domaćin me na neki način podjeca na moj matični klub.«

J30 SUBOTICA OPEN 2023

ITF teniski turnir za trenisače i tenisačice do 18 godina starosti igra se na terenima TK *Spartak* od 17. do 23. travnja. U glavnom ždrijebu muške i ženske konkurencije sudjeluje po 64 natjecatelja i natjecateljice iz brojnih zemalja (Srbija, Hrvatska, Slovenija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Mađarska, Rumunjska, Italija, Švicarska, Francuska, Njemačka, Ukrajina, Poljska, Češka, Slovačka, Litva, Rusija, SAD, Kina, Kanada, Indija, Australija) koji se bore za bodove i uspon na ITF ranking ljestvici. Boje subotičkog tenisa predstavljaju **Mateja Gojković** (dječaci) i **Lana Virc** (djevojke).

D. P.

NOGOMET

Dinamo na korak od naslova

Sigurnom pobjedom protiv *Slavena* (4:0) momčad *Dinama* je iskoristila poraz *Hajduka* u gostujućem duelu u *Rijeci* (0:2) i povisila svoju prednost na, čini, se nedostižnih 12 bodova. Iako je u igri još 21 bod i preostalih 7 prvenstvenih susreta, *modri* predvođeni novim trenerom **Biščanom** su praktično novi-stari prvaci. S druge strane tablice *Gorica* je gostujućom pobjedom protiv izravnog konkurenta *Šibenika* (4:0) oživjela svoje nade u prvoligaški spas, jer sada zaostaje samo bod od pretposljednje mjesta koje vodi u razigravanje za ostanak u 1. HNL. U ostalim susretima 29. kola zabilježeni su sljedeći rezultati: *Osijek – Lokomotiva* 2:2, *Varaždin – Istra* 0:0

Tablica 1. HNL: Dinamo 66, Hajduk 54, Rijeka 41, Osijek, Varaždin 39, Istra, Slaven 37, Lokomotiva 34, Šibenik 24, Gorica 23.

POGLED S TRIBINA

(No) Livaja

Puno je tekstova ispisano o igrama **Marka Livaje**, kapetana i glavnog igrača *Hajduka*. Ali ovaj tekst je inspiriran njegovim neigranjem u *biloj* majici. Naime, nedjeljni prvenstveni poraz protiv *Rijeke* (0:2) u velikoj mjeri je uzročno povezan s neigranjem najboljeg strijelca 1. HNL. Baš kao i svi ostali susreti koje je *Hajduk* izgubio, a da u njima na terenu nije bilo lidera momčadi. Statistika je ubitačna. Od svog dolaska u »ponos Dalmacije« *Livaja* nije nastupio u sljedećim susretima:

25. travnja 2021.: *Dinamo - Hajduk* 2:0

29. srpnja 2021.: *Tobol - Hajduk* 4:1 (Kvalifikacije za Konferencijsku ligu)

17. listopada 2021.: *Šibenik - Hajduk* 2:0

24. travnja 2022.: *Slaven Belupo - Hajduk* 0:0

12. listopada 2022.: *Tehničar Cvetkovec - Hajduk* 1:5 (Kup)

30. listopada 2022.: *Lokomotiva - Hajduk* 2:2

16. travnja 2023.: *Rijeka - Hajduk* 2:0

Iz priloženih podataka odmah se vidi kako je *Hajduk* bez njega uspio pobediti samo amatere iz Cvetkovca u susretu nogometnoga Kupa Hrvatske. Ostao je neporažen na prvenstvenim gostovanjima u Koprivnici (*Slaven*) i Zagrebu (*Lokomotiva*), a doživio je neugodne poraze do *Dinama*, *Šibenika*, *Rijeke* i *Tobola* (Konferencijska liga). Ne računajući duel protiv petoligaša *Tehničara*, *Hajduk* bez *Livaje* u 6 susreta nije uspio slaviti pobjedu, a postigao je samo tri pogotka (**Sahiti** 2 i **Mrakar**). Sve to samo govori u prilog nepobitne činjenice kako svoju drugu po-

ziciju na tablici i osvajanje prošlogodišnjeg te plasman u finale ovogodišnjeg Kupa momčad s Poljuda može zahvaliti isključivo doprinosu svoje »desetke«. Njegovim golovima i asistencijama *Hajduk* će najvjerojatnije osvojiti još jedan naslov pobjednika nacionalnog Kupa, a već je sada praktički osigurao drugu poziciju i »naslov doprvača« što mu donosi ponovni izlazak na europsku scenu. A što će biti ukoliko Marko Livaja prihvati neku od unosnih inozemnih ponuda i oprosti se od *bile* hajdučke majice, ostaje nam samo nagađati...

D. P.

Umotvorine

- * Bog nije u sili već u istini.
- * Savjest muči obično one koji nisu krivi.
- * Samo nesretni znaju što je sreća.

Vicevi, šale...

Izlazi Fata iz salona ljepote, a Mujo je pita:

– Šta je, ne rade?

– Hajde, nemoj više pjevati, molim te!

– Tko pjeva zlo ne misli.

– Ti kako pjevaš, izgleda da mi misliš zlo.

Mudrolije

- * Mudrost je kada sve shvaćaš, ali se više ne nerviraš.
- * Što je manje u čovjeku samoljublja, to više vrijedi.
- * Ako želiš da ljudi ništa ne primijete, ne budi oprezan.

Vremeplov – iz naše arhive

Subotičko kazalište, 2006.

Gustiranje

Piše: Ivan Tumbas

Varoš

E sapim tribalo bi ić u varoš. Vitar duše furtom, kogod lud. Verglat pod vitar biciglu nije pametno, al bolje i tako neg čekat ajzliban. Gledim u moj buđelar, nema baš tušta novaca u njemu, al šacujem biće zadosta. Tribam odnet kod šustera čizme opraviti, jel od asniranja popuštio na obašvi konac. Šnjo-tam, moram kupit mojoj reduši varnjaču, to mi zapovidila. Još štogod? E, sitim se triba kupit rogača, za pogaču. Tako šnjo-tam odjedared napomene meni moja lipča polovina: »Nemoj zaboravit kupit u varoši špoda, petrolina i tinj, za nedaj Bože. Ponda dicama koji čega«. Uzmem ja pisanku pa sve zabilužim. Otarem biciglu do vataca, nadušem gume, podmažem lanac, triba ponet lokot, lanac, jel nakotilo se vandrovača, da mi ne bi drpnili ovo moju biciglu što sam talovo od pokojnog tetka Grge. Ta bicigla je valjdar za vrimenta Ferec Joške napravljena. Muška bicigla i zdravo lako ide. Taman ću zajašit, vikne name žena: »Nemoj zaboravit svratit u mijanu«. To mi podvuče, jel zna koga ima. E, te žene friške na jeziku. Putom dok sam verglo, viš puti mal mi nije vitar kečio šešir s glave, a baš sam ga natakario. Friško sam stigo do Blaškova križa, tute šešir skinem s glave, otpozdravim pa tako, ko što je red prid katedralom, do Stare crkve di sam svezo biciglu. Oma tamo u Staroj crkvi uđem se ispovidit, jel baš je prvi petak. Čizme što sam pono u škatulji svezano na sicu, odrišim pa pravo do šustera bać Antuna. Njemu nije tribalo kast šta triba opraviti, stari majstor svog zanata, već mi dao samo cidulju kad tribam doć rad nji. E sad idem u mijanu, jel posli kad napazarim kojičega baš ću vuć u mijanu. Al' gustiram sve su mijane pozatvarane u varoši. Ima jedna mijana što dica kažu kafic »Boss« tamo moć vidit poznati čeljadi. Banem ja tamo, s vrata gledim nema mista. Prošpaciram livo pa desno, kad me kogod za rukav povuče. Obazrem se, moj pajtaš iz momački dana Albe. Ima tute baš jedno misto za te. Tu se mi izrukujemo, sidnem. Dođe birtašica, za čega ste pita me, ja je pogledam u oči, pa velim red je pitat ostalu čeljad za astalom, mene naposlitku. Cura se osramotila, naruče za astalom šta za popit, ja špricer. Kaže Albe: »Uf, al si ovu curu javio«. Pa valjda znam reda. Rič po rič, divanimo šta je on jesenas posijo koliko jutara žita i ječma, koliko šacuje da će posadit kuruza i cincokreta. Manem ja birtašici da platim cek pa odešem, na to Albe ponovi cek. Gustiram dosta će bit jel tribam vašarit, posli će bit graje. Kečim ja špricer u dušak, pa se rastanemo. Mal ni sam zaboravio šešir na ravu što sam metnio kad sam ušo, pozdravim »zbogom, čeljadi« vidim ovi okolo se niki zablenducali, ma vodim brigu. Koracam po korzi, gledim šta ovi tute čekaju. Poznati prid bankom tušta. Šta čekate? »Ako si podno zaktiv za poticaj, ajd u red.« Friško je to išlo, divanimo dok čekamo. Na šalteru gospoja traži ličnu katru, dam, izbroji novce, smotam i pa gurnem u buđelar. E, ovo nisam mogo ni klapit da će mi se trevit. Zabasam ja tu po varoši, jedva nađem zopoviden. Obašo sam, povašario. Odem do bicigle kad tamo jedan deran se muči da je otključa. Ja prid njeg pa velim: »Jevo ključ, nemoj se mučit«. Skoči ko oparen, pa biž. Dedara mu njegovog, di se baš uvatio za moju biciglu, al i taj huncut cigorno zna da je opravljena od aluminija. Spakujem sve na biciglu i zajašim, dragošću verglam biciglu, punim buđelalom novaca.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Di i kako privridit

Niki dan smo ošli ja i Marin do vode, a onda oma sutra ošli u atar vidit kako nam zemlja stoji. Još s putem dok smo išli kući iz atara uvala mi nikaka žalost. Čeljadi, ta u ataru nema žive duše. Vidli tri nikake velike mirakule. Marin kaže da su to traktori, al to mene više na traktore ni ne liči. Ta to ko da j' Božja ruka napravila, a ni čeljade. A kroz atar mirakule letu. Sam se prav diže za njima. Jedna ore, kad zavati deset plugova ko da vuče. Druga sije, a ta zavati bome ko naši stari deset sijačica. A treća prska, ta isto toliko zavati. Zamislite, vidli tri čoveka u ataru kako radu na tri mirakule. Kadgod bilo u 'vo vrime u ataru bilo ko u selu. Traktora, špeditera s konjima, biciglaša i motoraša. Muški, ženski, veliki i mali. Ta mlogi držali i bašće u ataru. Ni se sam sijo kukuruz, cuncukret, repa.. već i na kraj njive malo luka, šargarepe, peršina, gra, paprike, vriže.... svašta. Gledim, trišem oče al ope isto. Sve mi se ne viruje. Dok smo se vraćali študiram i od one mirakule što smo vidili kad smo niki dan išli kroz šumu. Marin kaže da j' to nikaki »harvester«. Da taj odjedanput posiče drva za jedan dan ko što petnajst ljudi sa motornim testerama. Što posiče, al kaže da taj može i prinet, donet di triba ono što posiče. E vala, kaka j' to tek mirakula? Pa ta, čeljadi moja, ni ne liči baš ni na šta. Ne liči, al bome kako sam razumio radi da zaminjiva nji petnajst. I tako dok smo časkom stigli kući, jel sad su sve lenije u ataru kaldrmsane pa ne mož nigdi ni zapast a da kažem da j' digot napravito bolje neg u selu, ja sam već naštudiro šta ću Marina pitat. Sili, natočili rizlinga. On meriši ko da sidiš u po vinograda jel u podrumu pored bureta. Pa redom naštudirano pitam i divanim: »Jel, Marne, kud ide ovaj svijt? Di će čeljad it privridit? Ta kako sam juče i danaske vidio svagdi mirakule nikake priuzimlju poslove. Okreneš se ova mirakula zaminjiva nji petnajst pa još i radi što nikad ni bilo. Ona vuče deset plugova, sije ko deset naši stari sijačica, prska ko deset prskalica. Pa sam što sam nabrojo fali najmanje oho-ho čeljadi što j' kadgod radilo. Ne smim ni brojat. Di su ti svi ošli privridit? A kako gledim i slušam na 'nom televizoru sa' su u mode i nikaki roboti, nikaka veštačka pamet. Gledim i študiram: ako sve kogod drugi radi, di ćemo i kako ćemo mi čeljad privridit? Di tu naše misto? Kogod je tu šta god lipo izmislio, novce skrutio al su tu potli mlogi ostali bez posla. Mi se Bogu moljimo, Božić i Uskr slavimo.... al bome čeljadi moja mi na kraju nećemo imat di privridit. Ko će se za to pobrinit?«. Gledim, ni baš ni Marinu lako. Jest odviše pametan, al izgleda i njemu triba da se proštudira pa da mi kaže. Pa će: »Vite, dida, cili svijt sad ide da se ušpara. Da čeljade u poslu zaminju roboti, a kako kažeš i ova veštačka pamet je došla na modu. I kako se izračunalo sve j' to bolje i bržje. Čeljade zna i promašit, povridit se, pogrešit, zaboravit al ove nove mirakule, kako ti kažeš, su napravite da sve bude an-cvaj. Što bi rekli moderno da j' ekonomičnost i efikasnost na prvom mistu«. Mislim se, bome tako j' čeljad privridila od te ekonomičnosti i efikasnosti da si ti, al i po sela pobigla. Mal u grad a tušta na truli Zapad.

U NEKOLIKO SLIKA**Dalmatinske večeri u Subotici**

Prasnac

Nezaobilazno jelo bunjevačkih Hrvata s prostora Bačke bio je i ostao prasnac. Ova pita sa sirom na bunjevački način toliko je postala dio kulturnog identiteta da se u Subotici i okolici teško mogu zamisliti svatovi ili neki svečaniji obiteljski ručak u kojemu se kao predjelo ne služi prasnac. Pripravljaju ga kućanice i kao glavno jelo srijedom ili petkom te kao slano posluženje za goste.

Za nas ga je pekla **Marija Mandić** iz Subotice, po receptu svoje majke **Ane Dulić**. U Marijinoj kuhinji prasnac se često peče za razne prigode, a kako kaže, kada organizira obiteljska okupljanja ili proslave, prasnac obavezno pravi i služi kao predjelo. Iako su recept i priprava jednostavni, ne uspije prasnac baš svakome, a Marija navodi da je za dobar prasnac najvažnije kakav se sir koristi. Naravno, ističe da je najbolji domaći. »U kući u kojoj sam odrasla u Đurđinu uvijek je bilo više vrsta sira što je mama pravila, jer smo

imali krava. Mama je često pekla prisnac i njezin recept koristim i ja. Također ga pravim od domaćeg mladog sira koji nabavljam od lokalnih prodavača», kaže Marija.

Prisnac se najčešće služi kao slano jelo, no moguće ga je spremati i na slatki način; dodavajući više šećera, a manje soli nego što piše u receptu. Po želji, u slatku verziju se mogu dodati i sušene grožđice.

Sastojci:

500 g tankih kora

Suncokretovo ulje ili svinjska mast za premazivanje

Sastojci za nadjev:

1 kg mladog sira

200-300 g kiselog vrhnja ili skorupa

0,5 jušne žlice soli

1 jušna žlica šećera

2 jušne žlice griza

3-4 jajeta

Sastojci za preljev:

200 g kiselog vrhnja

1 jaje

Mlijeko po potrebi

Priprema:

U veću posudu staviti mladi sir te dodati ostale sastojke za nadjev: jaja, kiselo vrhnje, šećer i sol po okusu. Ako je sir rjeđi, može se dodati i prezla u smjesu kako bi bila čvršća. Miješati sastojke rukom ili žlicom dok se ne sjedine u glatku smjesu. Pleh podmazati uljem te na njega staviti list gotovih tankih kora za prisnac. Prvi list pošpricati uljem

te ga prekriti drugim listom. Na drugi, gornji list, stavljati nadjev, ali ne preko cijele površine nego samo na kraj (kao na slici) te ih uvijati u rolne, rude. Postupak ponavljati sve dok se listovi i smjesa ne potroše, a dobivene rude prsnaca redati u pleh.

Prije pečenja prsnac premazati viljuškom umućenim kiselim vrhnjem, jajetom, a ako je smjesa gusta dodati i malo mlijeka. Peći na 200 Celzijevih stupnjeva 40-ak minuta, tj. dok ne porumeni. Kada se izvadi iz pećnice pokriti na desetak minuta, pa tek onda sjeći i posluživati.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

5+Plus**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD**GODIŠNJE****Osiguranje
drugačije od svih**

Opres u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici (oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJEwww.mios.rs
011/ 715 23 00**RADIO MARIJA**

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI**AKCIJA**Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

NOĆ knjige

nocknjige.hr

21-23.4.2023.

Svjetski dan knjige
Dan hrvatske knjige

NOĆ KNJIGE U HRVATSKOJ MATICI ISELJENIKA,
TRG STJEPANA RADIĆA 3, ZAGREB,
21. TRAVNJA 2023. OD 12.00 DO 16.00 SATI

Matičina tema u Noći knjige 2023:

KAZIVAČI - ČITAČI

12.00 SATI, VELIKA DVORANA HMI

Matičin čitalački maraton počinje promocijom dviju knjiga: „**Hrvati u Banatu: doseljavanje, tradicijska baština i identitet**“ (2022) i „**Identitet srijemskih Hrvata kroz prizmu tradicijske baštine**“ (2020) u suizdavaštvu FF Pressa: Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata, Subotica.

13.00 SATI, GALERIJA HMI – II KAT

Otvorenje izložbe *Živa baština* – nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji.

14.00 SATI – 16.00 SATI, MALA DVORANA HMI

Slušamo kazivače i čitače priča Hrvata iz Vojvodine.

Pun kufer knjiga: Izložba nakladničke djelatnosti Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata i Katedre za migracije i manjinske zajednice Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Organizator Matičine Noći knjige: Hrvatska matica iseljenika

Suorganizatori Matičine Noći knjige: Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata iz Subotice, FF press, te Katedra za migracije i manjinske zajednice Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sve o manifestaciji Noć knjige 2023 na vašem je dlanu
ako kliknete na svom mobitelu adresu: **Nocknjige.hr**

